

PAROLA

A KÖZÖSSÉG- ÉS TÁRSADALOMFEJLESZTÉS FOLYÓIRATA

2025/2. szám

Nők a helyi döntéshozatalban

KOVÁSZ - Közösség Oktatás Változás
Álom Szövetség

Közösségi alapú térségfejlesztés
a Marcal-völgyében

A szuverenitást valóban védeni
kell...

Tudatos Öregedés

Kutatók és fejlesztők találkozója

PAROLA. A közösség- és társadalomfejlesztés folyóirata

Felelős kiadó: Közösségfejlesztők Egyesülete, Kovács Edit elnök

Felelős szerkesztők: Szeder-Kummer Mária

Észrevételeiket, javaslataikat várjuk a szerkesztőség email címén:

kofeegyesulet@gmail.com

Tartalom

Szerkesztői előszó.....	3
Nők a helyi döntéshozatalban Részvételi Akciókutatás Kászon községben.....	5
Polgármester, pedagógus, közösségi munkás, közösségfejlesztő, közösségi vezető.....	13
Kezdd kicsiben!.....	19
Közösségi alapú térségfejlesztés a Marcal-völgyében.....	25
A szuverenitást valóban védeni kell „A TÁRSADALOM HELYES RENDJÉNEK FÖLFORGATÁSA” ellen!.....	32
Tudatos Öregedés – Az öregedés közösségi és érzelmi ökoszisztémája.....	36
Társasutazás.....	44
Civil szinergiák – kutatók és fejlesztők egy asztalnál.....	55
„Legyen képünk róla!” – tanulóműhely.....	60
Szóla Rádió 1996-2007.....	67
A Közösségfejlesztők Egyesületének hírei.....	73

Szerkesztői előszó

Szedes-Kummer Mária

Legutóbb a falugondnokok alapképzésén a kistelepüléseken, kisközösségekben megélt és tapasztalt számos gond, probléma, igazságtalanság, méltatlan állapot feltérképezése és megoldáskeresés közepette hangzott el ez a mondat: Kezdd kicsiben!

A vidéki közösségekben sem lehet takargatni a feszültségeket, emberek kerülnek egymást, szót sem váltanak, dühök gerjednek, indulatok robbannak, árkok mélyülnek. Gyakran úgy tűnik lehetetlen lecsitulni, emberi hangot megütve közeledni, hidakat építgetni az árkok fölé. A változás igénye, a változtatás lehetősége mégis ott van a legkisebb közösségekben is. A figyelem, az egymás iránt érzett felelősség, a jóllét iránti igény szerencsére nem apad el.

Nem merülünk alá az éppen aktuális ügyekbe – bár volna rá igény – az emberek, szervezetek sokaságát ellehetetlenítő helyzetek elemzésébe. Mindezekről nem függetlenül vannak emberek és közösségek, akik gondolkodnak, cselekednek – nem a siker reményében, hanem meggyőződésből és igazságszeretetből –, akiknek az esetleges kudarc nem okoz csalódást. Elvégre a dolgok rendszerint nem úgy alakulnak, ahogy az ember szeretné. Ez nem ok arra, hogy ne tegyél meg mindent a saját lelkiismereted szerint. Itt most Lányi András szavait idéztem a Magyar Hang VIII. évfolyam 23. számában megjelent interjúból.

A mostani lapszámunk a vidéket, a kisközösségeket helyezi fókuszba. Miért alulreprezentáltak a nők vezetői szerepben a közéletben a településen? Mik azok az élmények, kudarcok, amikből erőt és bátorságot merít egy asszony a polgármesterséghez? Hogyan fejlődött és formálódott az a kapcsolati háló, ami a kistelepülések ügyeit vállaló emberek között alakult ki? Milyen módon erősíti a fiatalok közéleti szerepvállalását a tájakat és embereket összekapcsolni kívánó program a Dunántúl belső periferiájában? Az írások és a benne rejlő történetek, élmények, tudások és tapasztalatok jelzik, hogy a kisközösségek teszik a dolgukat, tesznek is érte, hogy legalább a saját életükre legyen hatásuk. ... vannak helyi közösségek és a közösségeknek tagjai, civil polgárok, akik akaratokkal, érdekekkel, közös ügyekkel bírnak. Ezek kapcsán jó esetekben koalíciókat, egyesüléseket, kis szövetségeket, társaságokat, egyleteket hoznak létre és működtetnek. Ki védi meg az ő szuverenitásukat?

Tovább színesíti a nyári Parolát a Tudatos Öregedés sorozat 3. része, amely az együttműködések épülő közösségi ökoszisztémát emeli a középpontba. A civil szektor elmúlt évtizedei, a 30 és 35 éves évfordulók számos témát adtak kutatók és fejlesztők számára. Ebből az irányból most több írás is bekerült a lapszámba.

Újra itt a nyár! Akár hátra is dőlhetnénk a jól végzett munka után, de az elégedettség érzése valahogy nincs meg. Vágyunk a tágasságra, a térre, a lendületet adó friss levegőre, a lebegés élményére, de még annyi a tennivaló! Ezek a sűrű napok mégis meghozzák az élményt, ami továbbvisz és cselekvésre sarkall.

Történetek, élmények, új szempontok, összegzések, tanulságok és tapasztalások, ez a nyári Parola.

Olvassátok friss szemmel!

Nők a helyi döntéshozatalban

Részvételi Akciókutatás Kászon községben

Miklós Katalin

Miért nincsenek nők döntéshozatali pozíciókban Kászon községben? Mint a település lakosa ennek a kérdésnek a megfogalmazásával kezdődött minden. Végzős hallgatóként, aki a közösségfejlesztés pályájára készül, szakdolgozattal egy olyan kutatást akartam végezni, ami nemcsak az akadémiai kutatások ékes sorát gazdagítja, de segíti az emberek életét, van társadalmi hatása.

Bevezetés

Tanulmányaim során talákoztam a részvételi akciókutatás (RAK) módszertanával, ami nagyon felkeltette az érdeklődésemet, és úgy gondoltam ezzel a módszerrel valóra válthatom elképzeléseimet, hiszen a RAK nemcsak kutatás, cselekvés is. Helyben zajlik, az érintettek részvételével és vezetésével. Tavaly ősszel még nem tudtam pontosan, mibe vágok bele, és hová érek el. De segített, hogy mellettem állt szakdolgozat-vezető tanárom, aki mint mentorom végigkísért az úton, illetve részt vettem a Közélet Iskolája Részvételi Akciókutatás képzésén is, hogy minél több tudással kezdhessek neki a folyamatnak.

Kutatásomban olyan kérdésekre kerestem a választ, mint hogy *‘Hogyan érzékelik a kászoni nők saját részvételüket a helyi közéleti döntéshozatali folyamatokban?’*, *‘Milyen hatással lesz a RAK a kutatócsoportra és a résztvevőkre?’* és *‘Hogyan válnak a RAK kutatás eredményei cselekvéssé?’*

A kutatás az erdélyi Kászon községben zajlott, amely a székelyföldi Hargita megye egyik legelzártabb települése. A közel 3000 fős lakosú község öt falurészből áll, melyeket a körülölelő hegyek teljesen elbarikádoznak a környező falvaktól, a Csíki- és Háromszéki-medencéktől. Mivel egy földrajzilag zárt régió, Erdély és a teljes Kárpát-medence néprajzi térképének különlegessége (András, 2014).

Módszertan

A kutatási kérdések megválaszolására a megfigyelés módszerét alkalmaztam, kiegészítve terreaplóval, amelyet a kutatás ideje alatt vezettem. Továbbá annak érdekében, hogy jobban megértsem a helyi nők tapasztalatainak és nézőpontjainak kontextusát, kisebb dokumentum-elemzést is végeztem, hogy adatokat kapjak a nők döntéshozatali folyamatokban való helyi jelenlétéről.

A részvételi akciókutatás folyamata

A kutatócsoport 2024 októberében alakult meg. 16 helyi nőt kerestem meg, és az első találkónk után egy 11 fős csoportunk alakult. A tagok kiválasztásánál fontos szempontok voltak, hogy mind az öt falurészből legyenek résztvevők, hogy minél több korosztály jelen legyen, illetve iskolai végzettséget, munkaterület és szakmai tapasztalatot tekintve is sokszínű legyen a csoport.

Először a helyi kapcsolati tőkémre alapozva kezdtem el felkeresni olyan nőket, akiket a téma érdekelhet. Aztán arra kértem őket, hogy ajánljanak még más nőket, akik potenciálisan részt vennének a kutatásban. Így a hólabdamódszer alkalmazásával született meg a velem együtt 11 fős kutatócsoportunk.

Ami a résztvevőket illeti, vegyes csoport alakult, 24-64 éves korosztályokból. Így volt, aki még fiatal vagy már házas, esetleg kisgyerekes anyuka, sőt, nagymama is volt közöttünk. Sikerült mind az öt falurészből bevonni legalább egy résztvevőt, és bár többen voltak, akik az oktatásból jöttek, munkatapasztalatot tekintve is különféle területekről érkeztek.

A RAK folyamat október végén kezdődött és márciusban ért véget. Ez egy tanulságokkal teli időszak volt számomra, a résztvevők számára, sőt a helyi közösség számára is. Első lépésként a résztvevőkkel megfogalmaztuk, hogy mit értünk közélet alatt, illetve beszélgetést folytattunk arról, hogy hogyan látják a nők szerepét a helyi közéletben. Nemcsak eszmecsere, de tapasztalatcsere is zajlott, hiszen a nők megosztották saját átélt élményeiket, a kapott kritikákat és akadályokat, amelyekkel szembesültek nemük miatt.

Ezt követően megfogalmaztuk a közös kutatásunk célját. Olyan kérdésekre kerestük a választ mint hogy *'Miért alulreprezentáltak a nők vezetői szerepben a közéletben a településen?'*, *'Milyen közéleti szerepeket vállalnának a községben?'* és *'Mi segítené a nőknek, hogy vezetői szerepet vállaljanak?'* (Becze et al., 2025)

Nekem mint a kutatás vezetőjének fontos volt az is, hogy a folyamat elején a csapatmunkára és csoportkohézióra is hangsúlyt fektessünk. Így létrehoztunk csoportirányelveket, amelyek segítettek egy biztonságos tér létrehozásában, és ösztönözték az aktív részvételt. Mivel a csoport tagjai különböző háttérrel érkeztek, ezért egy erőforrástérképet is készítettünk, ami arra szolgált, hogy beazonosítsuk, melyek az erősségeink, milyen területeken rendelkeznek a tagok tudással, tapasztalattal, amit megoszthatnak velünk.

Ezt követően pedig a csoport egy 'gyorstalpalón' vett részt. Megismerkedtünk társadalomtudományokban használt kutatási módszerekkel. Ezt a felkészítőt egy olyan csoporttagunk tartotta, aki már jártas a társadalomkutatások terén, így nemcsak elméletet kaptunk, de saját tapasztalatit is megosztotta velünk.

Ez után el kellett döntenünk, hogy milyen módszereket szeretnénk alkalmazni. A csoport azt a döntést hozta, hogy kérdőívet és interjút szeretne alkalmazni. Így erre a két módszerre fókuszálva további felkészítőn vettünk részt. Először a kérdőívet dolgoztuk ki. Közös ötleteltünk, hogy milyen kérdéseket szeretnénk megfogalmazni. Majd rendszereztük, szortíroztuk, esetenként pedig újrafogalmaztuk azokat. Hosszú időbe telt a végleges kérdőív összeállítása. A kiküldés előtt pedig tesztkitöltéseket is alkalmaztunk.

Végül egy kb. 10 perces online anonim kérdőívet hoztunk létre, melynek célcsoportját a 18. életévüket betöltött kászoni nők képezték, olyanok, akik állandó jelleggel a településen élnek, és azok is, akik nem állandó jelleggel élnek ott, de még hazajárnak és aktívan bekapcsolódnak a település életébe.

A kérdőív befejeztével elkezdtük az interjú vezetőfonalának összeállítását. Itt egy online megosztott dokumentumba gyűjtöttük ötleteinket, majd a megbeszéléseken 'átrágtuk' a megfogalmazott kérdéseket. Ugyanúgy szelektáltunk, átfogalmaztunk, rendszereztünk. Félig strukturált interjú használata mellett döntöttünk, azaz megfogalmaztunk néhány kérdést, amelyek minden interjúon elhangzottak, a többi kérdés feltétele pedig a kutatótól függött. Az interjúk célcsoportját olyan felnőtt helyi nők képezték, akik már aktívak a település közéletében, és potenciálisan vezetői szerepet is tölthetnének be. Fontos szempont volt itt is, hogy minden falurészről kapjunk válaszadókat.

Az adatgyűjtés decemberben kezdődött. A kérdőíveket online terjesztettük, olyan közösségi média felületeken, ahol a helyiek elérhetőek. Ezenkívül pedig a résztvevők mozgósították ismerőseiket, munkatársaikat, családtagjaikat, hogy töltsék ki a kérdőívet. Végül 100 kitöltő válaszolt a kérdőívre.

Az interjúkat is decemberben kezdtük, és januárban fejeződött be az adatgyűjtés. Nyolc csoporttag összesen 13 interjút készített. Az interjúalanyok közül öt a kutatócsoport tagja volt, mivel a célcsoportba ők is beletartoztak.

Az adatgyűjtési folyamatot pihentettük a karácsonyi ünnepek alatt, és decemberben egy értékelő karácsonyi vacsorával ünnepeltük az addigi munkánkat. Sajátossága ennek a RAK kutatásnak az, hogy több része is hibrid formában zajlott. Mivel tanulmányaim miatt vissza kellett jönnöm Budapestre, így novemberben és decemberben online csatlakoztam a heti megbeszélésekhez. Emiatt is fontosnak tartottam, hogy megragadva az alkalmat, karácsonykor ne szokásos megbeszélést tartsunk, hanem értékeljük is az eddigi folyamatot, reflektáljunk az egyéni tanulásra és fejlődésre, és kapcsolódjunk egymással nem csak a kutatásra fókuszálva.

Ez az alkalom rálátást adott arra, hogy érzik a résztvevők magukat a csoportban, és milyen nehézségekkel küszködnek. Többszöri visszatérő tényező volt az időhiány, amely a tagok részvételét korlátozta, főként az ünnepek közeledtével.

Az ünnepek elteltével egy hosszabb téli szünet után folytattuk a közös munkát. A kezdetleges visszakoosások ellenére egyre többen kedvet kaptak az interjúkészítéshez. Az adatgyűjtés befejeztével pedig elkezdtek az adatok feldolgozását két csoportra osztva. A tagok választhattak, hogy inkább az interjú vagy a kérdőív feldolgozásában vennének részt korábbi tapasztalataiknak vagy érdeklődésüknek megfelelően.

Az interjúelemzéshez is kaptunk egy rövid felkészítőt tapasztalt csoporttagunk jóvoltából, és közösen meghatároztuk, milyen módszerrel fogjuk az adatokat feldolgozni. A kérdőíves csapatban is volt egy tapasztaltabb résztvevő, aki átfogta a kérdőívek elemzését.

Az interjúelemzésétől először visszakoosztak a résztvevők, de egymás segítségére támaszkodva végül olyanok is elemeztek egy-egy interjút, akiknek ez volt az első alkalom. Hasonlóképpen a kérdőívek esetében is néhány résztvevőnek ez volt az első alkalom, hogy ilyet csinál.

Ahogy az eredmények kezdtek kirajzolódni, a résztvevők rögtön elkezdtek lehetséges akcióötleteken gondolkodni. A tagok már tulajdonképpen a kezdetekben leszögezték, hogy a kutatás eredményeit szeretnék megosztani a helyi közösséggel. Bár több ötlet is felmerült, végül kapacitásunkat és időkeretünket (szakdolgozat miatt) figyelembe véve a csoport úgy döntött, hogy kerekasztal-beszélgetéssel egybekötött bemutatóestet tart.

A felvetés onnan jött, hogy mind a kérdőívekben, mind az interjúkban rákérdeztünk arra, hogy vannak-e olyan női vezetők, akikre felnéznek a településen, a környéken vagy akár máshonnan. Kevesen tudtak ilyen női neveket mondani, a településről meg még kevésbé. Ezért felmerült, hogy meghívjunk egy beszélgetésre olyan nőket a térségből, akiknek a nevét említették, és akik már betöltenek döntéshozói pozíciót. Ezzel célunk volt az is, hogy növeljük a nők láthatóságát.

Ebben az időszakban még zajlott a feldolgozás, és az akció szervezése már elkezdődött, így a csoportot újraszerveztük, és újraosztottuk a feladatokat. A tagokat egyre inkább érdekelte az esemény megvalósítása, a kutatói munka pedig egyre kevésbé volt izgalmas. Egy tanulmányt

is akartunk készíteni a kutatásunkból, ám ennek a megírását az akció utánra halasztottuk, mivel sok volt a tennivaló az esemény megszervezésével.

Ekkorra a résztvevők kezdték látni, hogy a sok befektetett munkának lassan meglesz a gyümölcse, és a szervezéshez komolyan odatették magukat. Közösen dolgoztuk ki az esemény forgatókönyvét, a kerekasztal-beszélgetés menetét. Együtt rendeztük be a termet. Bár a prezentációt egy résztvevő készítette, tartalmilag mind hozzátettünk az elhangzottakhoz.

Először a tagok visszakoztak a nyilvános beszédetől és szerepléstől. Viszont volt két-három olyan résztvevő, akik buzdították a többieket, hogy ők is beszéljenek az eredmények bemutatásán. Így végül öten szólaltunk fel a prezentációban és egy résztvevő moderálta a kerekasztal beszélgetést, amelynek meghívottjai Csíkszentgyörgy és Csíkszentmárton polgármester asszonyai voltak, illetve Hargita Megye Tanácsának két női képviselője.

Bár az eseményt alapos szervezés előzte meg, mégis izgultunk a rendezvény előtt. A prezentációt is elpróbáltuk kétszer a bemutató előtt. Az utolsó alkalommal, pedig igyekeztem megnyugtatni az előadókat azzal, hogy számíthatnak egymásra, az előadás alatt is lehet egymáshoz fordulni segítségért, ha elakadnak, mert ugyanúgy ahogy az addig elvégzett feladatok, ez is egy közös munka.

Az esemény sikeres volt, ötvenen jöttek el a rendezvényünkre, többségében nők. Pozitívan konstatáltuk azt is, hogy a kerekasztal-beszélgetés végén kérdések is elhangzottak a meghívott vendégek felé. Mivel saját tapasztalataink szerint egy zárkózott és passzívabb közösséggel álltunk szemben, nem számítottunk ekkora érdeklődésre.

Az akcióra február végén került sor, így a márciust értékeléssel töltöttük. Először az eseményt értékeltük, mennyire találták sikeresnek a résztvevők, hogy élték meg, milyen visszajelzéseket hallottak a csoporttagok, és miben tudunk javítani. A tagoknak nagy sikerélmény volt ez a rendezvény, gördülékenyen lezajlott, és sok pozitív, biztató szót kaptunk a folytatásra. A kerekasztal-beszélgetést illetően kritikát is kaptunk, amelyből levontuk a következtetéseket. Ez az élmény nagy lendületet és motivációt adott a résztvevőknek, hogy folytassuk a munkát a RAK befejeztével is.

A záró értékelést megelőzte egy közös nőnapozás, amelyet a csoport saját magának szervezett. Itt én már nem vettem részt a szervezésben, és sajnós az eseményen sem tudtam részt venni, mivel tanulmányaim miatt vissza kellett utazzak Budapestre.

A záró értékelőt viszont szintén előben tartottuk. Itt kiértékeljük a teljes folyamatot, melyek voltak az erős pontjaink, melyek azok a területek, amelyek fejlődésre szorulnak. Jelentőségteljes része volt ennek az értékelő találkozásnak a személyes reflexió. Összehasonlítva a téli reflexióval, a résztvevők sokkal több olyan területet neveztek meg, amiben fejlődtek, vagy újdonság, amit a RAK során tanultak. Emellett kihangsúlyozták azt is, hogy az egyik legnagyobb nyeresége ennek a folyamatnak az volt, hogy együtt dolgozhattak, és megismerték egymást. A kiértékeléssel egy új fejezetet is indítottunk, hiszen elkezdtünk közösen gondolkodni arról, hogy hogyan folytassa együtt a csoport a munkát a helyi nőkért.

Kutatási eredmények

A közös kutatási eredményeink azt mutatták, hogy a patriarchális társadalmi berendezkedés, mely olyan társadalmi és kulturális normákat teremt, amely a férfiakat helyezi előtérbe, és véli alkalmasnak vezetői szerepre, valamint a még mindig erős szerepet játszó tradicionális nemi szerepek, ahol a nők gondoskodó szerepeket töltenek be, hozzájárulnak ahhoz, hogy kevés nő tölt be vezetői pozíciót a helyi közéletben, amelyhez hozzájárul a gyermekellátási intézmények hiánya, illetve a nők alacsony önbizalma is. A RAK kutatásból az is kiderült, hogy bár a

magasabb rangú vezetői pozíciókban még nem igazán tudják elképzelni magukat a nők, erős motivációt mutatnak arra, hogy cselekedjenek a helyi közösségért és a jövő generációkért.

A résztvevők között többen konkrét tapasztalatokat osztottak meg, ahol nemi alapú megkülönböztetéssel szembesültek, sőt tokenizmussal is. Ezért tartották fontosnak, hogy részesei legyenek ennek a kutatásnak. Saját kutatásomban végzett dokumentumelemzés során megvizsgáltam, hogy hány női tagja volt eddig a helyi önkormányzati tanácsnak. Női polgármestere és alpolgármestere eddig nem volt a településnek, 1992 óta pedig mindössze 6 nő volt eddig összesen képviselő. Összességében négy ciklusban szerepeltek eddig női képviselők, amikor egy vagy két női tag volt, a többi 10-14 pedig férfi.

Így az első kutatási kérdésekre a válasz: a helyi nők úgy érzik, hogy kimaradtak a település közéletét alakító döntéshozatali folyamatokból, és egyesek kifejezetten nemi alapú diszkriminációt tapasztaltak. A nők alacsony részvétele a vezetői és döntéshozói szerepekben számos tényezőre vezethető vissza, amelyek összefüggésben állnak egymással. Bár sok nő még mindig távolságot érez a vezetői szerepektől, erős motivációt mutatnak arra, hogy hozzájáruljanak a közösséghez és javítsák a falu életminőségét.

A második kérdésre válaszolva: a kutatás folyamán létrejött egy csoport olyan kászoni nőkből, akik bár eddig távolról ismerték egymást, nem dolgoztak még soha együtt, nem volt eddig közös ügyük. A résztvevők fejlődtek egyénileg, amelyet a reflexiós körök alatt megosztottak egymással. Tapasztalatot szereztek társadalmi kutatásban a kérdések összeállításán, interjúzáson keresztül az elemzésig. Emellett nyilvános beszédben is megerősödtek, vagy volt aki éppen csapatmunkában szerzett tapasztalatot. A kutatás végére pedig a csoport megerősödött abban, hogy a munkát folytatni akarják, jelenleg pedig tervezési fázisban vannak. Sőt már egy nőnapot is szerveztek maguknak. Ez azt bizonyítja, hogy részvételi akciókutatásból születhetnek cselekvőképes csoportok, és valóban a RAK nem áll meg az első körnél.

Amikor a RAK kutatási eredményei kezdtek kirajzolódni, és a résztvevők fokozatosan megértették a helyi közéletben tapasztalható nemi egyenlőtlenségek mögötti ok-okozati összefüggéseket – vagyis, hogy mi hátráltatja a nők aktívabb részvételét, és milyen lehetőségek lennének a helyzet javítására –, a tagok azonnal elkezdtek azon gondolkodni, mit tehetnének mi mint csoport. Ez a folyamat egyúttal választ adott a harmadik kutatási kérdésekre is, és segített megérteni, hogyan válhat egy tanulási folyamatból közös cselekvés, hogyan használhatjuk a hangunkat és erőnket együtt. A sikeresen megszervezett első esemény pedig tovább erősítette a tagok elköteleződését a folytatás mellett, és azt az elhatározást, hogy hosszú távon is szeretnének tenni a helyi nőkért.

Következtetések

Jövendőbeli közösségfejlesztőként rengeteget tanultam ebből a tapasztalatból. Talán az elején még nem is voltam teljesen tisztában azzal, mekkora falat lesz ennek a részvételi

akciókutatásnak a levezetése, és mennyi energiát fog igényelni. Ebben a folyamatban nagyon sokat jelentett számomra a mentorom, a tanárnőm, aki mindig segített meglátni a következő lépést.

Úgy gondolom, hogy a kutatás több szinten is eredményes volt. Sikerült egy olyan kutatást megvalósítanom, amely közvetlenül szolgálja az emberek életét. Kászoni lakosként külön öröm számomra, hogy a kutatás eredményei a helyi közösséget és a helyi nőket támogatják. Sikerült felszínre hozni egy olyan témát, amellyel eddig helyben senki nem foglalkozott ilyen formában.

Végül, de nem utolsósorban, a legnagyobb öröm számomra az, hogy létrejött egy csoport, amely a jövőben is együtt kíván működni. Azóta is rendszeresen találkozunk személyesen vagy hibrid formában, és közösen dolgozunk a terveinken.

Hogy ez a csoport ilyen formában megmarad-e? Csatlakoznak-e még új tagok? Milyen női közösséget hozunk létre a településen? Ezek a kérdések talán egy következő cikk témái lesznek.

Források

András I. (2014). *Tudomány s erény díszére*. Verbum Kiadó.

Becze E., Bilibok-Mihály R., Costi H., Fülöp I., Kotró R., Lakatos E. K., Mihály E., Miklós K., Nedelka-Bodo I., Szász M.-M., & Tima M.-M. (2025). *Részvételi Akciókutatás a Nők Közéleti Szerepvállalásáról Vezetői Szerepekben*.

https://drive.google.com/file/d/1x5VCylStHyPJJ_mdJ7njq_c0MfVm-Nei/view?usp=sharing

Kulcsszavak: részvételi akciókutatás (RAK), Kászon, erőforrástérkép, kérdőív, félig strukturált interjú, kerekasztal-beszélgetés, tradicionális nemi szerepek, nemi alapú diszkrimináció

Szerző:

Miklós Katalin, az ELTE Társadalomtudományi Karának Közösségi és Civil Tanulmányok MA angol szakos végzős hallgatója. Néhány éve, amikor önkéntes volt Portugáliában kezdte el foglalkoztatni a nemi egyenlőség kérdése. Bár akkor még nem sejtette, hogy később ezzel az üggyel ilyen mélységekben fog foglalkozni, abban már akkor biztos volt, hogy útját a civil szektorban folytatni szeretné. Az elmúlt években leginkább az ifjúsági munka területén tevékenykedett – magyarországi, valamint (erdélyiként) romániai szervezeteknél egyaránt. Ma már szívügyének tekinti az esélyegyenlőség és a társadalmi igazságosság képviselését, amely értékeket az ifjúságsegítésen és a közösségfejlesztésen keresztül igyekszik közvetíteni a környezeté felé.

Polgármester, pedagógus, közösségi munkás, közösségfejlesztő, közösségi vezető

Halmai Zsuzsa

Több mint tizennégy éve ismerjük egymást, sokat beszélgettünk, figyeltem őt, és láttam, hogyan lett kicsi közössége motorja. Ez egy rögzös út felismerésekkel, tanulással, sok-sok munkával és talán egyre több közösen megélt örömteli pillanattal. Ezúttal László-Legedi Jánosné Erzsike, Mekényes polgármestere a beszélgetőtársam. Első találkozásaink még a mélyszegénységben élők támogatását szolgáló Köz-Tér-Háló program idején történtek. Hallottam, hogy korábban már volt polgármester, én a gyerekeket szerető, a módszereket a kihívásokhoz igazító pedagógusként ismertem meg. Most ismét polgármester.

Kérdésekre magát így mutatja be:

László-Legedi Jánosné (balról a második)

László-Legedi Jánosné (LLJ): Nem rendelkezem semmi különlegességgel. Képesítés nélküli pedagógusként indultam a mekényesi általános iskolában. Családot alapítottam, született két csodálatos gyermekem, akikre nagyon büszke vagyok. Voltam betanított munkás mielőtt visszakerültem a pedagógusi pályára. Az életem meghatározó szereplői voltak a nagyszüleim, ők terelgettek mindig a megfelelő útra, és fontos volt az életemben a gimnáziumi osztályfőnököm, aki „visszaállította a váltót”, mikor éppen tévútra indultam. Nagyon szerettem tanítani, de a

mostani munkám is tetszik s korban ez már megfelelőbb. Azt vallom, hogy a problémák azért vannak, hogy megoldjuk őket, ha nem megy, akkor pedig elengedjük. Mekényesen születtem, nagyanyám sokat mesélt a régi településről.

Mekényesiek együtt

Fontosnak tartom, hogy megmaradjunk, hogy fejlődjünk, hogy megőrizzük az értékeinket, a hagyományainkat. Sajnos a történelem velünk sem bánt kesztyűs kézzel, lejtőre kerültünk, s nem tudhatjuk, hogy merre visz a jövőnk. De bizakodóak vagyunk, igyekszünk javítani a lehetőségeinken.

Halmi Zsuzsa (HZs): Hogy is kezdődött?

LLJ: Tanítóként is mindig a változatosságot kerestem, imádtam az iskolai projekteket, a digitális eszközök, interaktív tábla megjelenésekor pedig saját feladatokat készítettem. Aztán egyszer úgy döntöttem, hogy szeretném kipróbálni az önkormányzati munkát, és indultam képviselőnek. Később polgármester lettem. Kezdként sokszor hibáztam, a testület sem állt igazából mögöttem, a munkahelyemen, az iskolában is helyt kellett állnom. Közben elindítottam a vendégházamat, besegítettem a gyerekeknek a butikjukban (még a boltvezetői képzést is elvégeztem), és jöttek az unokák is. Szóval nem volt egyszerű, de igen változatos, és hát fiatal voltam, bírtam. De 2010-ben vége lett a polgármesterségnek.

A közösség azonban visszahúzott, 2014-ben újra képviselő lettem, s onnantól egyenes út vezetett a mai világomba. 2016-ban nyugdíjas lettem, s mivel gyors egymásutánban két polgármester is lemondott, kényszerpályán haladva vállaltam újra a településvezetést. Így nyugdíjasként most jóval könnyebb, mert részt tudok venni a megbeszéléseken, több időt tudok fordítani a település irányítására. Újra elkezdtem vezetni, nem vagyok buszhoz kötve.

Közben sok mindent megtanultam, s tanulok a mai napig. Megtanultam, hogy nem elég hitelesnek látszani, minden pillanatban annak kell lenni. Őszintén, kertelés nélkül és határozottan kell kommunikálni, nem szabad mellébeszélni. Az adott szónak nálam becsülete van, s ha valamiben tévedek, azt felvállalom. A problémáimat, konfliktusaimat szemtől szembe közvetítem. Nem dőlök be a hamisságnak, nem engedem, hogy mások velem oldassák meg a személyes problémáikat. (Régebben könnyen befolyásolható voltam, ami sokszor tévútra vitt. Ma már nem hiszek el mindent feltétel nélkül.) Megtanultam, hogy néha kellene a kudarcok, amik nem engednek „elszállni”, és azokból lehet a legtöbbet tanulni.

HZs: Tudom, hogy milyen sokáig gondolkozott azon, elvállalja-e újra, mitől lesz ez most más? Elérve a nyugdíjkorhatárt, azon morfondírozott: „Kell valami, ami fenntart frissen tart és ez a cselekvés”! Melyek azok az élményeket, melyek ekkor segítettek a döntésben?

LLJ: Itt nagyon jó közösség volt régen, a házak kalákában épültek, a „kultúr” önkéntes munkában, az idősek még beszélgettek a kerítés előtti kispadon. De ezek a hétköznapiakat szebbé, tartalmasabbá tévő dolgok eltűntek a rendszerváltással. Már ekkor érdekelt az önkormányzatosság, de két cikluson keresztül nem mertem belevágni. Viszont jelentkeztem a polgármesternél, és vállaltam a helyi könyvtár működtetését, nyelvtanfolyamot hirdettem. Amikor elsőre nem sikerült bejutni a testületbe akkor újra kihagytam egy ciklust, és bátorságot merítettem. Mindig tenni akartam, de nem voltak meg a támaszok és „egyedül” nem volt merszem, nem voltak tapasztalatok, jó módszerek az emberek elérésére.

A történethez tartozik, hogy még a köztes időben is mindig tenni akartam, így elvállaltam egy közösségi mentor szerepet a térségben zajló Lépés-váltás az Észak-Hegyháti Mikrotérségben projektben. Mindig azt mondtam, hogy nem értek ehhez, hogy szívesen megismerném a közösségi aktivizálás módszereit. Elvégeztem egy közösségfejlesztő tanfolyamot is, és nem csak a vállalásnak akartam megfelelni.

HZs: Mondjon valamit a módszereiről!

LLJ: Pedagógusként is nagyon fontosnak tartottam a dicséretet, most sem fukarkodom vele. Nagyon lehet vele motiválni. És a példamutatás is nagyon jó hatással bír. Olyan személynek gondolom magam, akinek vannak kezdeményezései, de azokat csakis a többiekkel közösen tudjuk megvalósítani. Egy-egy projekt során ugyanúgy dolgozok, mint a többiek, mindig kikérem és el is fogadom a közösségi tagok véleményét, javaslatait. Személyes összejöveteleken beszéljük meg a dolgainkat és mindig ügyelek arra, hogy csak annyit kérjek, ami meg is valósítható. De azt is elfogadom, ha megnyesik a szárnyaimat.

HZs: Az pedig már kívülről is látszik, hogy egyre rutinosabban használja a közösségi módszertárt. Egy közösségi beszélgetés alkalmából a településen nagyon hiányzó információra és kommunikációra válaszul létrejött a Mekényesi kispad, falusi hírharang facebook csoport, ami a mai napig valódi hírforrás és mozgósító eszköz. Érdeemes rátekinteni!

LLJ: Ha van egy fontos feladat, de nincs rá pénz, vagy olyan, aki hivatalból elvégezné, akkor akár a „kocsmában”, akár a „kispadon” megszólítom az embereket, tanácsot is elfogadok.

Önkéntes kaszálók

E szokatlan közösségi térben is van hirdetőtáblája az önkormányzatnak. A helyiek pedig nyitottak erre, jönnek és szívesen segítenek, majd ott maradnak egy közös étkezésre, beszélgetésre, és alig férnek el az asztal körül. Közösen szedték a csetét és főzték a csetelekvárt. A fiatalok bizalmat kaptak egy saját klub működtetésre. Szépül a település, létrejött egy kemencés udvar, ahol gyakran sütnek, főznek akár a lakosok részére is. Mikrotérségi családi napra bábukból elkészítették a Mi kis falunk élőképet, ahol örömmel fotózkodtak a résztvevők. A fociöltözőből kialakított szálláshely, a Hársfa kunyhó bevezetéséhez a fiatalok adták a marketing-ötleteket.

LLJ: Mára sokkal hosszabb a lista, akikre támaszkodhatok. Elsősorban a testületre. Velük sikerült már egy jó együttműködést kialakítani, számíthatok rájuk a testületi üléseken kívül is, aktívak, kreatívak, „mekényesiek”. A közvetlen munkatársaim, a falugondnok, hivatali dolgozó aktívabbá váltak, amióta velem dolgoznak, ezt már több visszajelzés is megerősítette a lakosság részéről. Számíthatok a közmunkásokra is, bár velük azért vannak problémáim, ők még mindig napi szinten jelentenek kihívást. Természetesen nagyon büszke vagyok a település állandó önkénteseire is, nélkülük aztán valóban nem tudtuk volna produkálni az elmúlt évek sikereit. Mindig számíthatok a fiatalokra, sajnos egyre kevesebben vannak itthon hét közben, de mindig jönnek segíteni, ha szükség van rájuk. A családom mindenben támogat, segít.

Beszélgetés a fiatalokkal

HZs: Kikre támaszkodik, támaszkodhat most?

Együtt jó az ebéd a közös munka után

HZs: Örömmel sorolja azokat a dolgokat, melyekre közösen lehetnek büszkéek!

LLJ: Nagyon sok mindent sikerült megvalósítanunk az utóbbi 4-5 évben. Ami számomra a legfontosabb, hogy sikerült felrázni a település lakóit a covid által is okozott bezártságból, sikerült olyan programokat, projekteket megszervezni, amelyek által visszatértünk a mikrotérségi vérkeringésbe, így egyre többször emlegetnek bennünket jó példaként. Ez a lakosság számára is

nagyon fontos, hogy érezzék a büszkeséget, ha valami pozitívum kapcsán a „mekényesi”-t előtagként hallják. (mekényesi családi nap, mekényesi rétesfesztivál, kemencés nap, vendégház, stb.). Bízató jel, hogy vannak beköltöző fiatal családok, akik építkeztek, visszajöttek a faluba. Mozdulnak az emberek. A találkozások egyben beszélgetések, melyek további ötleteket hoznak.

HZs: Ma már tudatosan keresi az utódot, utódokat. És a legfőbb szempont, hogy olyan legyen, aki ugyanígy magáénak érzi a közös dolgokat. Nagyon drukkolok Önnek és a közösségének!

Kulcsszavak: Mekényes, önkormányzat, Lépés-váltás az Észak-Hegyháti Mikrotérségben

Szerző:

Halmi Zsuzsa kultúraközvetítő, közösségfejlesztő, vidékfejlesztő, önkormányzati tréner. Dolgozott művelődésház-igazgatóként, környezetvédelmi oktatóközpont vezetőként Szekszárdon, majd szakpolitikusként a kistérségi közösségi terek megújításán. Jelenleg egy mikro-térségi fejlesztő szervezet, az Észak-Hegyháti Mikrotérségi Unió szakmai vezetője.

Kezdd kicsiben!

KOVÁSZ - Közösség Oktatás Változás Álom Szövetség Itthon, Zalában, Európában - Nők és fiatalok a közéletben, a helyi közösségekben

Szedes-Kummer Mária

A több mint három évtizedes múltú Zalai Falvakért Egyesület a 2023 augusztusában indított programjával új lendületet tudott adni számos kisközösség életének. A közös tervezéssel kialakított program a kistelepüléseken, kisvárosokban élő fiatalok és nők felkészülését segítette a közéleti, közösségi szerepvállalásra, azzal a céllal, hogy a résztvevők felismerjék és képesek legyenek beazonosítani azokat az értékeket, amelyek egy demokratikus, jól működő helyi közösség működésének alapkövei. A tevékenységeket úgy terveztük, hogy lépésről lépésre, a résztvevők szándékaira, kapacitásaira, tudására, képességeire építsünk, ezt egészítjük ki új ismeretekkel, tudásátadással, építünk a közösségi tanulás jótékony hatásaira, de a cselekvések fókuszában mindig ott legyenek az EU-s jogok, különösképpen az emberi méltóság, a szolidaritás, a demokrácia.

Az *Itthon, Zalában, Európában – Nők és fiatalok a közéletben, a helyi közösségekben* program egy kölcsönösségen, támogatáson, tudásmegosztáson és bizalmon alapuló kapcsolati hálót alakított ki a résztvevők között. A közösségekben végzett tevékenységeket képzési alkalmak, szakemberek, mentorok segítették – tudásmegosztással – az elakadások, a problémák kezelésében. Az így kialakult támogató környezetben a résztvevők a saját közösségeikben

cselekvéseket indítottak, és folyamatokat tartanak fenn ma is. A hálózat most is mozog, él, cselekvések indultak, információk cserélődnek, a benne tevékenykedők köre egymást segíti, tapasztalatot, támaszt ad, és egyre bővül. A résztvevők bevonásával, tudásával bővültek a Zalai Falvakért Egyesület kapacitásai és egyben lehetőségei is új utak megnyitására, az EU-s jogok minél szélesebb körben való értelmezésére, bevonásra, részvételre.

Nyilvános fórum

A program szakembereinek a tizenhárom résztvevő és közösségeik meglátásaiból, azok rengeteg tapasztalásából kiindulva megvalósítható és általános ajánlásokat fogalmaztunk meg. Az ajánlások nem csak a helyi közösségek és helyi ügyek fenntarthatóságának támogatását szolgálják, hanem a helyi demokrácia, a szolidaritás és az igazságosságra gyakorolt hatásuk erősítését is.

- A helyi közösségek, ha egy szakmai mentort kapnak, nagyobb hatásfokkal tudják végezni a munkájukat és rendszerezettebben, egységben tudnak fellépni a képviselt ügyben.
- A közösségi élet élénkítése és fejlesztése a település, a térség szempontjából kulcsfontosságú. A fiatalok megtartása, a falvakba beköltözők bevonása a helyi közéletbe, a közösségekbe nemcsak társadalmi szempontból, hanem gazdasági szempontból is lényeges.
- A civil szervezetek, a helyi közösségek segítségével a társadalom vérkeringésében tarthatók a kistelepülések. Fontos, hogy minden állampolgár, a gyermekek, a nők az idősek, a fogyatékos személyek, a szegénységben élők és roma emberek számára esély teremtsék az élet minden színterén.
- A párbeszéd és a konzultációs folyamatok kezdeményezése és fenntartása, a proaktív viszonyulás a helyi kormányzati szervek és önkormányzatok irányába kihívás, ugyanakkor a helyi közösségek számára alapattitúd ennek gyakorlása és gyakorlat kialakítása.

- A közösségek építkezési folyamata lassú, gyakran a kezdeményezőknek sincs türelmük kivárni a beindulást. Megismerni, megérteni, cselekedni hármasa, szervesen egymásra épülő lépései hozzák az eredményt, a folyamatosan aktivizálódó lakosság keresi a maga hozzájárulási lehetőségeit. A cél a folyamat, az esemény eszköz.
- A kölcsönös támogatás, az ahhoz vezető együttműködés során a közösség tagjai megvalósítják azokat a feladatokat, amelyek túl nagyok vagy túl sürgősek ahhoz, hogy egy egyedülálló személy azokat kezelni tudja.
- Az egyén számára a közösségben való részvétel a valahova tartozás élményét, a sodródás helyett az önirányításra képesség érzetét adja, társakat választva magabiztosabban küzd a céljaiért. A közösség számára egymás és a közösség ismeretét, bizalmat, kölcsönös támogatást, szolidaritást viszonzosságot biztosít.
- Nyilvánosság – Nyilvánosság – Nyilvánosság...azokról az ügyekről, amelyek a helyi közösséget bármilyen módon érintik. Információ, tájékoztatás, párbeszéd – fórumok, helyi médiumok, nyilvános terek, beleszólás, társadalmi kontroll.

Az itt megfogalmazott általános ajánlások érvényesek a helyi ügyek megvalósításának folyamatában. Nézzük most ezeket a megvalósult ügyek példáin:

- Látni és láttatni – a megyében élő vakok és gyengénlátók közössége az életminőségük javítását, a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés lehetőségeinek feltérképezését indította el. A helyi és helyközi közlekedés fejlesztése ügyében tárgyalásokat kezdeményeztek az esélyegyenlőségi szempontok érvényesülésére.
- Vidéki ház felújítása a fogyatékkal élőkért és a múlt értékeinek megőrzéséért. Az épület félkész állapotban van. Közösségi építkezés, rendezvények, adományozói kör szervezése és az épület körüli munkák tervezése, megvalósítása a fő csapásirány annak érdekében, hogy a nem túl távoli jövőben a kis ház alkalmassá váljon fogyatékkal élő emberek számára pihenésre, kikapcsolódásra, nyaralásra. Az ügy érdekében összefogtak a fogyatékkal és mozgáskorlátozottsággal élők más szervezeteivel, az esélyegyenlőség ügyében pedig közmeghallgatáson is részt vettek.
- A kistelepülésen a méretéhez képest is sok civil szervezet, közösség működik. Beszélgetések sorozatában együtt tervezik meg a falu eseménynaptárát, a hagyományos programok körét frissítik, és sokat változtattak a kommunikáción is.
- A településre az elmúlt években számos új család költözött. A helyiek nyitottak, és örülnek az új lakóknak, ugyanakkor nem találják egymáshoz az utat. Változást hozott, hogy egy jól megszervezett közösségi tervezési folyamattal bevonták a döntéshozókat, a közelmúltban beköltözött családokat is.

- A közösségi életet hozta lendületbe a nemrég itt otthonra talált fiatalok kezdeményezése. Programalternatívákat hoztak, a közösségépítésre nyitott helyeket is megszólították a közös jövőtervezésre. Az ügy megvalósítása hidat teremtett a „sértődési szakadékokkal” szabdalt közösségi életben.

Csoportmunka

- Széles bázisú támogatói és önkéntes körök jöttek létre, akik adományokkal, támogatásokkal, önkéntes tevékenységgel is jelen vannak, mára számos programelem önjáróvá vált. Van hely a találkozásokra. Közös tervezéssel, folyamatos párbeszédben vannak egymással, az ott élőkkel, a döntéshozókkal.
- Férfi közösség formálódik. A kezdeményezés túlmutat az egyének felkészítésén. Egy szemlélet kialakítását erősíti, amely az apákat, az apává válás útját és ezen keresztül a családok erősödését támogatja.
- Női közösség – rendszeres, kötetlen, közös találkozók, amelyek segítik a női szerepek, öröm és jókedv megélését, támaszt nyújtanak egymás számára az elakadásokban. A településen számos fiatal család él, de valahogy nem találják egymásra. Bebizonyosodott, hogy közös tervezéssel, jó megszólítással és témafelvetésekkel, feladatmegosztással, egymásra figyelve a közösség működik - kipróbálták. Többet ad, mint gondolnák. A polgármesterrel történt egyeztetés megoldotta a *kell egy hely* gondot.
- Generációs táncház a faluban. Ez egyszeri alkalmat jelent, de a programidőszak alatt ennél sokkal több történt. A településen hagyománya van a táncháznak, de az utóbbi években a közösségek „leültek”, nem tudtak lendületet venni. A táncház szervezése, ennek folyamata jó eszköznek bizonyult arra, hogy a párbeszéd alakuljon, együttműködések jöjjenek létre, és új kezdeményezések induljanak.

- Mert jó itt élni - nagyobb részvétel és aktivitás a falu életében. A helyi közösség megbízott szervezője új módszereket tanult és vezetett be a bevonás és részvétel érdekében. Feltárták és bevonták a helyi tudásokat, kapacitásokat, erőforrásokat. Tudatosan alkalmazzák a tanult közösségi módszereket, ezzel társakat találtak egymásban. Új ügyeket vállalnak fel, oldódott a *mindig ugyanazok, az egyedül szervezem* érzése.
- A programidőszakban véglegesült az egyesület alapszabálya, elindult és meg is valósult a törvényszéki bejegyzés. Az online térből elmozdultak a személyes találkozások felé, önszervező programokat szerveznek és számos közös tanulási alkalmat. *Kell egy hely* ügyében egyeztetést kezdeményeztek az önkormányzattal a közösségi ház használata ügyében.
- Fiatalos lendületet egy idősödő egyesületnek. Újat hozhat az egyesület életébe, ha az évek alatt felhalmozott tudást minél szélesebb körben elérhetővé és átadhatóvá teszik, élményeket, új célokat, feladatokat fogalmazznak meg, felfrissítik a Falusi Tudás Háza, a mezei iskola tevékenységét. Első lépésként egy 4 napos vándortábort szerveztek fiatalok bevonásával, családokkal, gyerekekkel. Sok tapasztalatot adott, hogy a résztvevők között sérült gyermekek is voltak.

Alibánfa

- Nemzetközi önkéntes táborot szerveztek a szlovén határszélen. A közösen eltöltött napokon egy vidéki kisközpont létrehozásán dolgoztak, terveztek, bontottak és építettek, hogy a vidéki élet szépségeit, dolgait, munkálatait megtanulják, a közösségi létet megélik, és a

tapasztalatokat megosszák a vidékre vágó városi fiatalokkal. Az egyeztetésbe bevonták a falu döntéshozóit. Nyílt napokat is szerveztek, a falubeliek, a környékeliek és a helyi vállalkozók meghívásával. Újabb táborok szervezését is elindították közösségi tervezéssel. A munkába beépítik a megélt kudarccokat, sikereket, a helyzetek tanulságait.

A célok, ügyek, cselekvési tervek a projekt időszak alatt is formálódtak, a megoldási utak gyakran változtak nem csupán a közösségben kialakult helyzetek, de bizton állíthatom, hogy a projektünk céljaival való tudatos azonosulás okán is. Ez minden ügy esetében felismerhető és beazonosítható. Valóban van egy csapat a ZFE belül, akik értik és képesek azonosítani az EU-s értékeket a szerepvállalásaikban, közösségi szerepeikben megerősödtek. Működik az egymást támogató hálózat, van egy tudásmegosztáson és bizalmon alapuló együttműködés a résztvevők, a mentorok és a bevont szakemberek között.

A programról sokkal több itt:

<https://zalaifalvak.hu/index.php/projektek/projektjeink-2021-tol/170-kozosseg-oktatas-valtozas-alom-szovetseg>

Kulcsszavak:

Zalai Falvakért Egyesület, közösségi tervezés, KOVÁSZ, közösségi módszerek

Szerző:

Szeder-Kummer Mária a Zalai Falvakért Egyesület elnöke, a KOVÁSZ program szakmai vezetője, tanár, közösségfejlesztő. Képezte magát szociális területen, civil és közösségi tanulmányokban. Tagja a Közösségfejlesztők Egyesületének, a Parola szerkesztőségében 2022. január óta vállal feladatot. A kisfalvak ügye, a falugondnoki szolgálat, az önkéntesség, a közösségi alapú vidékfejlesztés, a nők közéleti szerepvállalását, foglalkoztatását elősegítő programok, a közösségi támogató hálózatban végzett vállalások az egyesület

keretei között teljesebben ki, és több évtizede hatnak a zalai közösségi életre, erősítik a falvak életképességét.

Közösségi alapú térségfejlesztés a Marcal-völgyében

A Táj-Kapocs Alapítvány kísérleti programja

Oszkai Réka

Nem könnyű ma a fiatalok helyzete a Balaton-felvidéken és a Marcal-mentén sem.¹ A kistelepüléseken az értelmiségi munkahelyek hiánya, a bérelhető lakások kis száma, az ifjúsági közösségi színterek nélkülözése és a fiatalok számára kiemelkedően fontos rendezvények, élményprogramok rendszertelensége nem kedvez a fiatalok letelepedésének. Az elvándorlás lefőlöző jellegű, a legtehetségesebbek találnak legkönnyebben kiutat a térségből. Ugyanakkor a helyi fiatalok alig vesznek részt a helyi közéletben, pedig ez az a színtér, ahol az ő jövőjüket érintő helyi szintű döntések megszületnek.

A Táj-Kapocs az Együttműködő Közösségekért Alapítvány a Közigazgatási és Területfejlesztési Minisztériummal karöltve 2024 januárjában elindította területfejlesztési kísérleti programját, amely célja egy érték- és közösségvezérelt térségfejlesztési modell megvalósítása, a térség szereplőinek bevonásával az élhető vidék megteremtése.

A kísérleti program működési területe a Marcal-völgyének belső periféria² térségeire összpontosít – elsősorban a Devecseri, Sümegi, Zalaszentgróti, Vasvári és Tapolcai járások településeire –, de hatása átnyúlik Vas, Zala és Veszprém vármegyék kapcsolódó térségeire is. A program célja a kulturális, közösségi és gazdasági értékek összekapcsolása, a helyi szinergiák megtalálása, az együttműködések megerősítése, a hálózatosodás elősegítése és egy, a belső perifériás térségek fejlesztését célzó adaptálható módszertan kidolgozása.

Az alapítvány működésének kiindulópontja az a felismerés, hogy a térség épített és természeti, táji értékei, sokszínű kulturális kínálata, aktív közösségei, fejlesztési programjai, valamint a

---

¹ HÉTFA Kutatóintézet és Elemző Központ Kft. Fazekas Gergely területfejlesztési igazgató, Equinox Consulting Kft. Kadlok Nándor és Szabó Levente ügyvezetők (2023): Belső perifériák a fejlesztéspolitikában - Értékelő jelentés, Miniszterelnökség, Budapest.

² BARANYI BÉLA: GONDOLATOK A PERIFÉRIÁKÉPZŐDÉS TÖRTÉNETI ELŐZMÉNYEIRŐL ÉS KÖVETKEZMÉNYEIRŐL (Some Thoughts About the Historical Preliminaries and Consequences of the Formation of Peripheries) Tér és Társadalom 18. évf. 2004/2. 1-21. p https://real.mtak.hu/115963/1/EPA02251_Ter_es_tarsadalom1881.pdf

helyi tudás és tapasztalat jelentős, ám gyakran széttagolt vagy rejtett erőforrást jelentenek³. A kísérleti program három alappillér – a kultúra, a közösségépítés és a területfejlesztés – mentén építkezik.

Sajtótájékoztató

2024. kulcsév volt az alapítvány életében: elindultak azok a közösségi tervezési folyamatok, amelyek megalapozták a későbbi stratégiai irányokat. Helyi önkormányzatokkal, civil szervezetekkel, kulturális szakemberekkel, közösség-szervezőkkel, vállalkozásokkal, vármegyei és térségi intézményekkel és szakértőkkel közösen dolgoztunk ki olyan akcióterveket, amelyek a térség kulturális-közösségi-gazdasági ökoszisztémáját helyi szereplők bevonásával kívánják megerősíteni. Akcióterveink három fő fejlesztési tengely mentén szerveződnek: gazdaságfejlesztés, társadalmi és humán tőke erősítése, valamint településfejlesztés.

Ezekhez kapcsolódva öt kiemelt akcióterületet azonosítottunk:

1. Közösségi és értékalapú településfejlesztés – térségi kutatás

A program célja, hogy a helyi közösségek bevonásával, a hagyományok tiszteletben tartása mellett teremtsen alapot a fenntartható fejlődéshez. Ez a megközelítés nemcsak a gazdasági növekedést támogatja, hanem hozzájárul a közösségi összefogás és a helyi identitás megerősítéséhez is, elősegítve egy élhetőbb, virágzóbb vidéki élet kialakulását. Ennek részeként széles körű igény- és helyzetfeltáró kutatás indult a térség településein, hogy pontosabb képet adjon a helyi közösségek problémáiról, szükségleteiről és fejlesztési lehetőségeiről. A kutatás hozzájárul egy szakpolitikai javaslatcsomag összeállításához is annak érdekében, hogy a jövőben

---

³ HÉTFA Kutatóintézet és Elemző Központ Kft. Fazekas Gergely területfejlesztési igazgató, Equinox Consulting Kft. Kadlok Nándor és Szabó Levente ügyvezetők (2023): Belső perifériák a fejlesztéspolitikában - Értékelő jelentés, Miniszterelnökség, Budapest.

célzott, a belső perifériás térségek számára dedikált pályázati kiírások szülessenek, reflektálva a helyi problémákra és azok megoldásaira.

2. Együtt az ifjúság helyben maradásáért

A program kiemelt figyelmet fordít a fiatalok helyben tartására, közösségi szerepvállalásuk erősítésére és egyéni fejlődésük támogatására. Az „Ifjúsági Akadémia”⁴ kezdeményezés keretében a résztvevő fiatalokat arra ösztönzik, hogy felismerjék környezetük kihívásait, megfogalmazzák véleményüket, és aktívan részt vegyenek a megoldások keresésében. A szervezett programok – mint például ifjúsági rendezvények, közéleti műhelyek, látóutak – mind azt szolgálják, hogy az ifjúság ügye hangsúlyosabbá váljon és hosszú távon a térség közös szívévé formálódjon.

3. „Kulturális híd” az értékes kapcsolatokért

A „Kulturális híd” program célja egy olyan térségi kulturális és társadalmi hálózat kiépítése, amely megerősíti a közösségi élményeket, és támogatja a szereplők közötti együttműködést. A kezdeményezés hidat kíván képezni múlt és jövő, hagyomány és innováció között, előmozdítva a kulturális szervezetek, civil közösségek és szakemberek közötti párbeszédet. A program a térségi identitás megerősítésének és a kulturális örökség megőrzésének egyik kiemelt eszköze lehet. A programhoz egy térképre tervezett adatbázis is készül kulturális szolgáltatókról és szolgáltatásokról.

4. Gazdaságfejlesztés a fenntarthatóságért

Az alapítvány egyik központi feladata, hogy elősegítse a helyben történő megélhetés lehetőségét, különösen a hátrányos helyzetű térségekben. A gazdaságfejlesztési törekvések a munkahelyteremtésre, a helyi vállalkozások támogatására, valamint a belső és külső erőforrásokhoz való hozzáférés javítására irányulnak. Kiemelt cél a helyi tudás és tapasztalat újrafelfedezése, valamint a gazdasági szereplők közötti együttműködések ösztönzése. A gazdasági pillér keretében több program is elindult:

- „Helyben vagyunk” – Marcal-völgye program: helyi termék-előállítók szakmai segítése, piaca jutás támogatása;
- Turisztikai potenciál fejlesztése: a térségi attrakciók és szolgáltatások összekapcsolása;
- „Paktummal a helyi gazdaságfejlesztésért”: vállalkozói inkubációs program, amely mentoralást és hálózatépítést kínál kezdő vállalkozások számára.

---

⁴ <https://ifiakademia.hu/>

5. Partnerségben az iskolákkal

A program célkitűzései között szerepel a belső periférián működő kisiskolák és köznevelési intézmények megerősítése, valamint az iskolák közösségi szerepének újrapozicionálása. Az együttműködések fókuszában olyan kezdeményezések állnak, amelyek a helyi értékekre és kulturális hagyományokra épülnek, miközben támogatják a tanulók identitásának fejlődését és gyakorlati készségeik bővülését. A cél egy olyan közösségi-nevelési környezet kialakítása, ahol az iskola a település egyik legfontosabb megtartó erejeként működik.

„Helyben vagyunk”

Közösségi tervezés – módszerek

A kísérleti program 15 hónapja során megvalósult közösségi tervezési folyamatok⁵ több szinten és formában zajlottak, zajlanak. Műhelymunkák, interjúk, közösségi beszélgetések, kérdőíves felmérések, képzések és tanulmányutak biztosították azt az alapot, amelyre a stratégiai irányok épülhettek. Ezekben közel 2 000 fő vett részt, közel 50 szakmai program és műhelymunka, 8 látóút, 30 ifjúsági moccantás⁶ valósult már meg.

---

⁵ <https://cskwiki.hu/kozossegi-tervezes/>

⁶ „Az ifjúsági 'Moccantás' egy olyan részvételre építő módszer, amely a fiatalokat közös gondolkodásra és párbeszédre hívja a helyi közösségi élet alakításáról, lehetőséget teremtve számukra saját igényeik és jövőképük megfogalmazására.” – Táj-Kapocs módszertan

Ifjúsági konferencia

A folyamat során világossá vált, hogy a helyi szereplők – legyenek azok önkormányzatok, civilek vagy vállalkozók – nyitottak az együttműködésre, ha a kapcsolódás közvetlen és releváns számukra. A közösségi tervezés során előtérbe került a helyi identitás megerősítése, az elérhető erőforrások feltérképezése és azok jobb összekapcsolása.

A Táj-Kapocs Alapítvány munkája során egy olyan érték- és közösségalapú fejlesztési modellt tesztel, amely a kulturális örökség, a helyi tudás, a közösségi részvétel és a gazdasági kapcsolatok integrálásán alapul. A modell egyik kulcsa a rugalmas, de stratégiai szemléletű tervezés, amelyet a helyi szereplők bevonásával valósítunk meg.

A partnerségi háló jelenleg 400 főt számlál, és számos országos és helyi szereplővel valósult meg együttműködés. Kiemelt partner például a Vasvár Népfőiskola, KÖSZI, Nemzeti Agrárkamara, Nemzeti Művelődési Intézet, Élő Forrás Hagyományőrző Egyesület - Hunyor Népfőiskola, Tájházzövetség, Civil Központok, Herman Ottó Intézet, a Pannon Egyetem, a Kislépték Egyesület, MAKETUSZ, Művészvilág Kúria, Vármegyei Paktumirodák, valamint több térségi Leaderszervezet és civil szervezet.

A fiatalok bevonása – részvétel, identitás, cselekvés

Kezdetektől fogva stratégiai célként fogalmazódott meg, hogy a fiatalok ne csupán célcsoportként, hanem aktív alkotótársaként vegyenek részt a folyamatban. A KÖSZI-vel (Közép-dunántúli Szövetség az Ifjúságért) szoros partnerségben induló Ifjúsági Akadémia program, a megvalósult és folyamatban lévő tanulmányutak, műhelymunkák, moccantások, mentor-folyamatok, Ifi-konferencia, Művészetek völgyébe és Era Nova Fesztiválra szervezett kerekasztal beszélgetések, és egy nyertes Interreg pályázat és az „Nyerjétek egy felejthetetlen osztálykirándulást!” felhívásunk mind azt szolgálják, hogy a fiatalok helyi kötődése, tudása és alkotóképessége megerősödjön. A fiatalokkal való partnerség ma már nemcsak egy program, hanem a Táj-Kapocs szemléletének alapeleme.

Era Nova találkozó

Nem könnyű ma a fiatalok helyzete a Balaton-felvidéken és a Marcal-mentén sem.⁷ A kistelepüléseken az értelmiségi munkahelyek hiánya, a bérelhető lakások kis száma, az ifjúsági közösségi színterek nélkülözése és a fiatalok számára kiemelkedően fontos rendezvények, élményprogramok rendszertelensége nem kedvez a fiatalok letelepedésének. Az elvándorlás lefőlöző jellegű, a legtehetségesebbek találnak legkönnyebben kiutat a térségből. Ugyanakkor a helyi fiatalok alig vesznek részt a helyi közéletben, pedig ez az a színtér, ahol az ő jövőjüket érintő helyi szintű döntések megszületnek.

Era Nova találkozó

---

⁷ HÉTFA Kutatóintézet és Elemző Központ Kft. Fazekas Gergely területfejlesztési igazgató, Equinox Consulting Kft. Kadlok Nándor és Szabó Levente ügyvezetők (2023): Belső perifériák a fejlesztéspolitikában - Értékelő jelentés, Miniszterelnökség, Budapest.

Hisszük, hogy a fiataloknak feladatot és mellé felelősséget kell adnunk. Hármasként: Vedd észre! Tedd szóvá! Oldd meg! arra ösztönzi a fiatalokat, hogy fiatalos látásmódjuk és friss lendületük erejével a rendelkezésükre álló saját eszközeikkel legyenek alakítói a közös jövőnknek. Hogy ne kelljen önmegvalósítást keresve a városba vagy külföldre költözniük, hanem a térségen belül letelepedve találjanak méltó munkahelyet, megélhetést.

Hisszük, hogy a tevékeny fiatalok jelentik a kistérségek jövőjét, adják a helyi önkormányzatok és intézmények, civil szervezetek számára az utánpótlást, és rázzák fel fiatalos lendületükkel a szokásos napi feladatokat, ezért kiemelt figyelmet fordítunk a fiatal korosztály igényeire, véleményére, bevonására a helyi életbe.

A közösségépítés nem egyszeri beavatkozás, hanem hosszú távú, újratervezhető, élő folyamat. A Táj-Kapocs Alapítvány példája azt mutatja, hogy a helyi közösségek képesek jövőt építeni – ha ehhez kapnak eszközt, figyelmet és valódi partnerséget. Ebben pedig a fiatalok nem csak résztvevők: ők a jövő formálói.

Legyél a partnerünk!

Regisztráció és hírlevél: <https://tajkapocs.hu/hirlevel/>, <https://tajkapocs.hu/regisztracio/>

További információk:

- Honlap: <https://tajkapocs.hu/>
- Facebook: <https://www.facebook.com/tajkapocs>
- Instagram: @tajkapocs
- YouTube: <https://www.youtube.com/@AdminT%C3%A1jkapocs/videos>

Kulcsszavak: Táj-Kapocs az Együttműködő Közösségekért Alapítvány, területfejlesztési kísérleti program, közösségi alapú térségfejlesztés, térségfejlesztési modell, közösségépítés, településfejlesztés, Ifjúsági Akadémia, Kulturális híd program, gazdaságfejlesztés, fenntarthatóság,

Szerző:

Oszkai Réka andragógus, okleveles közösségi és civil fejlesztő szakember, közművelődési szakember. Több mint egy évtizeden át dolgozott a LEADER program projektmenedzsereként, közösségi, gazdasági és turisztikai fejlesztéseken. Jelenleg a Kisfaludy Sándor Művelődési Központ, Könyvtár és Emlékház igazgatója, a Sümegi Települési Értéktár Bizottság elnöke, valamint kulturális mentor. A Táj-Kapocs Alapítvány kuratóriumi elnökeként a Közigazgatási és Területfejlesztési Minisztérium belső perifériás térségeit érintő kísérleti programjának vezetője.

A szuverenitást valóban védeni kell „A TÁRSADALOM HELYES RENDJÉNEK FÖLFOR- GATÁSA” ellen!

Péterfi Ferenc

Ha van értelme Magyarországon a sokat hangoztatott szuverenitásnak, akkor nem egy kormány külső függetlenségét kell védelemért körülbástyázni, hanem belülről, a hazai társadalom és intézményeinek szabadságát, szuverenitását kell megteremteni, felépíteni, visszaállítani. Tehát a népszuverenitás nem a politikai állam, hanem Magyarország belső társadalmát és függetlenségét kell illesse és jelentse.

Eleve a központi állam, ha úgy veszem egy – a legnagyobb – erőszakszervezet, reményeink szerint megfelelő önkorlátozással. Éppen hogy *az állammal és a kormányzattal szembeni, attól védő szuverenitásvédelmet kell egy demokráciában garantálni. A szuverenitásvédelem a társadalmat illeti, a hatalom önkorlátozásának esetleges megingásától.*

A központi hatalomnak vannak alsóbb szerveződései, intézményei: ezekkel, továbbá szabályokkal, törvényekkel, rendeletekkel irányít – *jobb esetben feltételeket teremt az alatta lévő hatalmi egységeknek, az ország egyes régiói, települései számára, amelyek jórészt saját önkormányzatokkal, helyi hatalommal rendelkeznek.*

Az a fő kérdés, hogy *milyen garanciái vannak az állammal szembeni szuverenitásuk megőrzésére* ezeknek az alsóbb szervezeteknek, továbbá közösségeknek?

Nem is tudom, miért fölülről, a központi államtól indultam lefelé, de már mindegy! Folytatva, a sokezer településen vannak helyi közösségek és a közösségeknek tagjai. Civil polgárok, akik akaratokkal, érdekekkel, közös ügyekkel bírnak. Ezek kapcsán jó esetekben koalíciókat, egyesüléseket, kis szövetségeket, társaságokat, egyleteket hoznak létre és működtetnek. Ki védi meg az ő szuverenitásukat?

Van egy jól ismert elv, egy fogalom, a *szubszidiaritás*. Ezt a legtöbb eszmeáramlat többnyire jelentős dolognak, fontos elvnek tartja, elfogadja. Még hirdeti is – többnyire addig, amíg ellenzékben van. Azután, hogy megválasztották, hogy valamilyen szintű hatalma (vagy vélt hatalma) lett az alsóbb társadalmi egységek fölött vagy azokkal szemben, gyakran már csak zavaró tényezőnek tekinti.

Ez a fogalom kétféle tekintetben jelent fontos üzenetet a szuverenitásról értekezve. Induljunk el a 'szubszidiál' jelentéséből, ami eredendően a 'kisegítés elvét' tartalmazza. E szerint a nagyobb társadalmi/hatalmi egység (pl. egy kormány vagy települési önkormányzat) az alatta lévő szinteket – így a települések közösségeit, sőt esetenként az egyes embereket, de pl. családokat is – szükség esetén tevékenységükben ki kell, hogy segítse: „...minden társadalmi tevékenység lényegénél és benne rejlő erejénél fogva segíteni, szubszidiálni köteles a társadalmi egész egyes részeit, ellenben sohasem szabad bomlasztania vagy bekebeleznie azokat” – írja XI. Pius pápa „Quadragesimo Anno” kezdetű enciklikájában.

Ám a kisegítés csak a hatalmi egységek egyik irányú felelősségének a meghatározása. Amellyel az arra rászorulókat *megerősíti, helyzetbe hozza, számukra feltételeket teremt – esélyeit és így szabad cselekvési területet ezzel megnöveli*. Ezek félreérthetetlenül a korábban felsorolt szereplőknek – települési közösségek, polgárok közösségeinek a szuverenitásának elemei.

De a kisegítésen túl a szubszidiaritás jegyében a nagyobb társadalmi/hatalmi egységnek van egy másik, legalább ilyen nagy jelentőségű kötelezettsége:

a helyi szintek függetlenségének, szuverenitásának a tiszteletben tartása és garantálása.

„Amit az egyes egyének saját erejükből és képességeik révén meg tudnak valósítani, azt hatáskörükből kivenni, és a közösségre bízni tilos. Éppen így mindazt, amit egy kisebb és alacsonyabb szinten szerveződött közösség képes végrehajtani és ellátni, egy nagyobb és magasabb szinten szerveződött társulásra áthárítani jogszerűtlenség és egyúttal súlyos bűn, a társadalom helyes rendjének fölforgatása...” – folytatódik a pápai enciklika.

Ezek a sorok a pápai enciklikának a *szuverenitásvédelmi szakaszai*. Valójában az önrendelkezés jogának a körülírása, megfogalmazása. Pontosán jelzik, melyek azok a funkciók, lépések, veszélyek, amelyeket a feljebb lévő „egységeknek” (esetünkben a központhoz közelebbi vagy éppen a leginkább központi hatalomnak) tilos megtenniük. Ennek felrúgása (idézet fentről) „jogszerűtlenség”, de tovább is megy: „egyúttal súlyos bűn”, s a fokozás betetőzése: „a TÁRSADALOM HELYES RENDJÉNEK FÖLFORGATÁSA”.

Egy igazi, a helyi szintek védettségét és működőképességét biztosító szuverenitásvédelmi stratégia 3 fő eleme tehát: a hatalom feladataként *az egyes egységek működését szükség esetén kisegíti, számukra feltételeket teremt; a hatalomgyakorlóval kapcsolatosan tiltásokat* tartalmaz; és *a helyi szintek számára garanciákat biztosít*.

Egy másik – nem kevésbé súlyos – dokumentum már közvetlenebbül államigazgatási megközelítésű, a hatóságok és a hatalom felelősségét, továbbá a központi hatalom kötelezettségeit érinti:

„A szubszidiaritás elvének általános jelentése és célja egy bizonyos fokú *függetlenség biztosítása* egy alacsonyabb szintű hatóság számára egy *magasabb szintű szervvel szemben*, különösen egy helyi hatóságnak a központi hatósággal szemben. A hatalom különböző szintjei közötti hatáskörmegosztásról szól tehát, amely elv a szövetségi rendszerű államok intézményi alapjául szolgál.” (Az 1997-ben aláírt Amszterdami Szerződés)

Gondolja végig az olvasó, milyen brutális jogszerűtlenségek, beavatkozások történnek gyakran a szuverenitás megakadályozására, a fentebb jelzett önrendelkezés megtagadására a központi hatalom, a kormányzat részéről a társadalom lokálisabb, helyi egységei ellen. Amelyek összességükben egy másik társadalomirányítási módnak, *a valódi kormányzásnak* (máshol nevezzük ezt *jó kormányzásnak* is) a korlátozását és megszüntetését eredményezik. A kormányzás fogalma a döntéshozatali rendszer megosztását, kiszélesítését jelenti, amelynek során a különféle ügyekben érintett intézmények: önkormányzatok, érdekvédelmi és szakmai szereplők, szövetségek és kamarák vagy éppen helyben érintett más entitások bevonásával történnek párbeszéd, érdek- és szakmai egyeztetések a döntéshozatalba történő bevonással, ennél fogva a felelősség bizonyos megosztásával is. Ami persze valójában egyfajta hatalommegosztást jelentene.

Ezzel ellentétben

a társadalmi önrendelkezést erősen kirekesztő lépések

sorozatával találkozunk a mai Magyarországon. Ezek közé tartozik a több éve megszakítatlan rendeleti kormányzás, a helyi (települési) szintű önkormányzás döntési és eljárási jogainak, valamint az aktivitásához elengedhetetlen gazdasági erejének az elvonása. De ilyen az intézményrendszer központosítása is, vagy minden ellenkező állítás ellenére a nemzeti konzultáció „intézménye”.

Mindezek az egyre erőteljesebb centralizálást szolgálják.

A szuverenitás hangoztatásakor gyakran hivatkozik a központi kormányzat a népszuverenitás fogalmára. Jelenleg éppen ennek a totális megtépázása, kiüresítése történik – amennyiben a nép fogalmába még beleértik ennek az elvnek a harsogó képviselői a citizeneket, állampolgárokat, azok mindenféle egyesüléseit, közösségeit és a településeket mint közösségeket.

Valójában nagyon is fontos lenne egy igazi szuverenitási törvény, amely nem a civil közösségeket, a társadalmi párbeszédet, s a társadalmi kontrollt is megvalósító médiumokat akarja vegzálni.

Egy olyan intézményesített szuverenitásvédelmi rendszert hiányolok, amely alapvetően nem a helyi önállóságnak, aktivitásnak a kiépítését, a párbeszédnek a szabad feltételeit korlátozza, az önkormányzás közvetlen, helyi, települési és szélesebb szintjeit lehetetleníti el (egyebek mellett jogkörök, kompetenciák, helyi szinten termelődött bevételek elvonásával). Amely nem iktatja ki a társadalmi kontroll esélyeit. Beavatkozásával nem megfélemlíti, vegzálna vagy ténylegesen üldözi azokat, akik valójában a népszuverenitás valódi szereplői. Egy igazi

szuverenitásvédelmi rendszer arra vigyáz, annak a feltételeit és garanciáit teremti meg, azt szolgálja, hogy minden módon erősödjenek ezek a lehetőségek. Határozottan megakadályozza a központi szereplők azon döntéseit, lépéseit és törekvéseit, amelyek a helyi társadalmi és gazdasági erőforrásokat megbénítják, beavatkozásaikkal kiiktatják azokat.

Egy ilyen szuverenitásvédelmi rendszer hozzájárulhat az amúgy is nagyon alacsony szintűvé vált közbizalom javulásához. Ha meggondolom, ez a közvetlen hatalmi szereplőkön kívül mások érdekeit nem sértené. Nem sértené az annyira polarizálódott szélesebb társadalmi csoportokat, mi több: a különböző oldalakon állók éppen ebben ismerhetnének fel érdekközösségeket.

Ez az írás közel azonos formában és tartalommal megjelent 2024. március 21-én a Népszavában.

Kulcsszavak: szuverenitás, szuverenitásvédelem, szubszidiaritás, társadalmi önrendelkezés, párbeszéd, hatalommegosztás, citizen

Szerző:

Péterfi Ferenc eredetileg Újpalotán népművelő, majd közösségfejlesztő. Később az NMI és jogelődjének a Közösségfejlesztői Osztályán dolgozott, majd az osztály vezetője lett.

Falusi és városi terepmunkákban vett részt, egyetemi, szakmai és civil képzések oktatója, konferenciák szervezője. A Parola folyóirat alapító főszerkesztője, évekig a Közösségfejlesztők Egyesületének titkára, majd elnöke volt.

Tudatos Öregedés – Az öregedés közösségi és érzelmi ökoszisztémája

Beharangozó

Knyihár Éva, Török Bettina

Amikor az „öregedés” szó elhangzik, sokakban egy passzív, veszteségekkel teli, elszigetelődést hozó időszak képe jelenik meg. Pedig az öregedés – ha jól éljük meg – lehetőség az új kapcsolatokra, fejlődésre és közös lelki gazdagodásra. A tudatos öregedés nem csupán a test megőrzéséről szól, hanem a kapcsolatok mélyítéséről, a belső átalakulásról, és a közösségekben való aktív részvételről. Nemcsak egyéni út, hanem közös, együttműködésen alapuló folyamat, amely már jóval a nyugdíj és az öregkor előtt elkezdődik.

A P-AGE Tudatos Öregedés kezdeményezésünk elindításakor központi gondolatunk és célunk volt, hogy ezzel az új szemlélettel közösséget építsünk magunk köré, illetve elérjünk és bevonjunk már meglévő és működő közösségeket. Az első pillanattól kezdve missziónk a lokális tudatos-öregedés-ökoszisztéma létrehozása Pécsen, helyi közösségek szakmai támogatása a tudatos-öregedés-szemlélet elsajátításában és hozzájárulás a hazai tudatosöregedés-hálózat építéséhez, kapcsolódva az európai ökoszisztémához.

A mi utunk – szakmai alapokon nyugvó közösségi ökoszisztéma

A tudatos öregedést támogató helyi ökoszisztéma kialakításánál nem a nulláról kellett elindulnunk. Munkánkat megalapozta az a több évtizedes szakmai múlt, amelyet társadalom-

fejlesztés, közösségfejlesztés, valamint a szociális munka különböző területein szereztünk. Tapasztalataink nemcsak az intézményi rendszerek működésének ismeretét jelentik, hanem mélyreható emberismeretet, terepismeretet és azt a képességet is, hogy a különböző korosztályokat érzékenyen, de hatékonyan tudjuk megszólítani.

Kapcsolatrendszerünkben civil szervezetek, önkormányzati és szakmai partnerek, valamint elkötelezett helyi szereplők is megtalálhatók, akik korábban is részt vettek hasonló célokat szolgáló programokban. Ennek köszönhetően egy olyan bizalmi alapra tudtunk építkezni, amely megkönnyítette a közös gondolkodást és a cselekvés elindítását.

A már meglévő tapasztalatok, mint például az idősek részvételére építő közösségi programok szervezése, önkéntes hálózatok működtetése, valamint intergenerációs együttműködések facilitálása, mind hozzájárultak ahhoz, hogy a tudatos öregedés kérdését ne elszigetelt problémaként, hanem rendszerszintű társadalmi kihívásként kezeljük. Olyan helyi ökoszisztéma létrehozására törekedtünk – és törekszünk ma is –, amely nem csupán ellát, hanem megerősít, bevon és aktivizál.

Első lépés volt a szakmai programunk elkészítése közvetlen és szoros együttműködésben az európai ökoszisztéma alapítóival. Ebben hangsúlyos elem és tevékenység volt a helyi szakértői közösség megalapítása, majd a közös tanulás. Beszélgetésekre hívtuk azokat a kulcsszakembereket, akikhez szakmai barátság fűz bennünket. Nagyon lelkesek voltunk, beszéltünk nekik a tudatos öregedésről és a kibontakozóban lévő elképzeléseinkről. És igen, volt, aki nem csatlakozott hozzánk, volt, akire átragadt a lelkesedésünk és ezért jött velünk, és volt, aki azonnal rezonált a témára. Így lettünk néhány hét lefolyása alatt közel húszan, és az ökoszisztéma épülni kezdett.

Ez az ökoszisztéma egy hálózat, amely együttműködésekből épül, mégis több annál: *közösségi ökoszisztéma, az együttműködés tere*. A tudatos öregedéshez elengedhetetlen egy olyan támogató környezet, amely nem egy merev, formális rendszer, hanem egy élő, mozgó, dinamikus és egymással kölcsönhatásban álló közösségi ökoszisztéma. Ez a rendszer összekapcsolja azokat a szereplőket, akik különféle módon és erőforrásokkal járulnak hozzá ahhoz, hogy az idősebb korosztály ne csak „megélje”, hanem kiteljesítse életét.

Kik a közösségi ökoszisztéma szereplői, és miben segíthetnek?

Az időskor társadalmi integrációja és életminőségének javítása komplex, többoldalú együttműködést igényel. A tudatos öregedés támogatásában kiemelt szerep jut a közösségi munkásoknak, szakembereknek és informális csoportoknak, akik helyi szinten képesek mozgósítani erőforrásokat, facilitálni a generációk közti párbeszédet és elősegíteni a közösségi részvételt.

Szereplő	Miben segíthet az ökoszisztéma-építés és -fejlesztés során?
Civil szervezetek	<p>Fizikai és virtuális találkozási pontokat teremtenek, programokat, eseményeket szerveznek. Elősegítik a kapcsolatépítést és a közösségi részvételt, lehetőséget adnak a gondolatcserére és az értékteljesítő együttműködésekre.</p> <p>Megoldásokat keresnek és adnak azokra a kihívásokra, amelyeket a nagy intézményrendszerek nem oldanak meg.</p>
Közösség-fejlesztők	<p>Kapcsolatokat építenek, különböző csoportokat, generációkat hoznak össze. Facilitálják a közös élményeket és párbeszédet, felismerik a közösség igényeit és segítik a belső erőforrások aktiválását.</p>
Fiatalabb generációk	<p>Technológiai tudást, lendületet és kreatív szemléletet hoznak. Segítenek az idősek digitális felzárkózásában, erősítve ezáltal a társas kapcsolódást. Inspiráló hatással lehetnek a közösségi dinamizmusra.</p>
Idősebb emberek	<p>Tapasztalatukkal, történeteikkel és bölcsességükkel értéket adnak át. Nem csupán támogatók, hanem aktív közösségi tagok, akik mentorálnak, és példát mutatnak kitartásból, életigenlésből és értékalapú gondolkodásból.</p>
Média és helyi sajtó	<p>Láthatóvá teszik az idősek értékeit, szerepét és a tudatos öregedés pozitív példáit. Segítik a szemléletformálást, előítéletek lebontását és a társadalmi párbeszéd élénkítését.</p>
Egészségügyi- szociális háló	<p>Prevenციót, egészségmegőrzést és szociális biztonságot nyújthatnak. Szakembereik koordinálhatják az ellátást, segíthetnek a krízishelyzetek kezelésében és támogathatják a lelki jóllétet erősítő biztonságérzet kialakulását.</p>
Döntéshozók, politikai szereplők	<p>Stratégiai kereteket biztosíthatnak, forrásokat allokálhatnak, és hosszú távú szemléletformálással támogathatják a tudatos öregedés társadalmi beágyazódását. Szabályozási, finanszírozási és politikai eszközökkel előmozdíthatják az együttműködést és fenntarthatóságot.</p>
Oktatási intézmények	<p>Helyet és lehetőséget biztosíthatnak az intergenerációs tanulásra, közös programokra. Hozzájárulhatnak a szemléletformáláshoz, érzékenyítéshez és az élethosszig tartó tanulás kultúrájának terjesztéséhez.</p>
Gazdasági szereplők, vállalkozások	<p>Munkahelyi rugalmasságot, részmunkaidős lehetőségeket, idősekhez igazított szolgáltatásokat kínálhatnak. Támogathatják a közösségi programokat szponzorként vagy CSR (társadalmi felelősségvállalás) keretében.</p>

Egyházak és vallási közösségek

Lelki támogatást, közösségi összetartást, bizalmi közeget nyújtanak. Fontos szerepük lehet a magány enyhítésében, az értelmes életidő megélésének támogatásában és az aktív lelki élet fenntartásában.

Az öregedés lelki-közösségi dimenziója – az együttműködés lelki alapjai

Az öregedés nem csupán egészségügyi vagy szociális kérdés, legalább annyira lelki-társas jelenség. A társadalom öregedése új kihívásokat és gazdag lehetőségeket rejt, hiszen a kapcsolatok és a közösségi támogatás mentén a lelki jólét, az élet értelme és az identitás is megőrizhető és fejleszthető. Ha az idősek valami módon folytathatják egykori identitásuk megélését, illetve újakra teremthetnek lehetőséget, az sokat lendít az önértékelésen, és ezen túl a mentális és fizikai állapoton is. Az igazi kérdés nem az, hogy öregsünk-e, hanem az, hogy milyen lelki közegben tesszük ezt.

Hogyan építünk lelki közösségeket az öregedéshez? – a kapcsolódásra fókuszálunk

A közösségi ökoszisztémában az együttműködés nem egyoldalú „segítés”, hanem kölcsönös lelki gazdagodás. Az emberi lélek egyik alapvető szükséglete a kapcsolódás, ahol az a fő cél, hogy az emberek valódi figyelemmel, nyitottsággal és őszinteséggel találkozzanak. Ennek szellemében indítottuk el a P-AGE havi tematikus klubokat, amelyek minden alkalommal egy-egy, az időskori jólléthez kapcsolódó téma köré szerveződnek – például: önellátás, testi-lelki egészség, gondoskodás, veszteségek feldolgozása, az élet értelme, lakhatás vagy épp a generációk közötti párbeszéd. A klubfoglalkozások során nemcsak beszélgetünk, hanem együtt mozdulunk, alkotunk, hallgatunk és tanulunk egymástól. Minden esemény célja a kapcsolódás elmélyítése, az érzelmi biztonság erősítése és a közösségi élmény megélése. Ez a kölcsönös figyelmű és megbecsülésen alapuló együttműködés teszi lehetővé, hogy biztonságos, elfogadó közeg jöjjön létre, ahol a kapcsolatok elmélyülnek, az önbecsülés erősödik, és a közösség valódi támaszt nyújt minden életkorban.

P-AGE Tudatos Öregedés Klub – Piknik a Gesztenyésben (2025. május 1.)

A klubok lehetőséget adnak arra is, hogy különböző korosztályok és élethelyzetek képviselői találkozzanak egymással, így a P-AGE nem csupán programokat kínál, hanem élő kapcsolati hálót épít, amely megtart, ösztönöz és közösen gondolkodik a tudatos, méltóságteljes öregeedésről. Amikor különböző generációk odafigyelnek egymásra, megosztják tapasztalataikat, és nyitottak az új nézőpontokra, akkor nemcsak tanulnak egymástól, hanem közösen alakítanak ki olyan értékalapokat, amelyek mindenkinek teret adnak.

Kulcsszereplők megtalálása

Az együttműködésnek szüksége van olyan lelki vezetőkre és facilitátorokra, akik hidakat képeznek az emberek között. Ezek a kulcsemberek képesek érzékenyen felismerni az igényeket, segítenek a nehézségek megoldásában, és bátorítják a kölcsönös tiszteletet és megértést. Ők azok, akik megteremtik a találkozások biztonságos és támogató légkörét, és közvetítenek a generációk, csoportok között.

Ezt a szemléletet testesíti meg a P-AGE Tudatos Öregezés Interdiszciplináris szakértői közösségünk, amely különböző szakmai háttérrel rendelkező tagokat – egészségügyi dolgozókat, szociális szakembereket, közösségfejlesztőket, civil szereplőket és érintett időseket – von be a közös gondolkodásba és cselekvésbe. A munkacsoport célja, hogy hidat képezzen a formális tudás és az élettapasztalat között, és olyan megoldásokat dolgozzon ki, amelyek valódi válaszokat adnak a helyi közösségek valós igényeire.

P-AGE szakértői közösségek - Interdiszciplináris szakértői közösség és Társasjátékfejlesztő csapat

A P-AGE tevékenységei között szerepelnek műhelymunkák, közösségi konzultációk, intergenerációs programok és olyan kísérleti kezdeményezések, amelyek az együttműködésen alapuló társadalmi innovációt szolgálják. A csoport szemlélete erőforrás-alapú, részvételiségre épülő és értékalapú megközelítést képvisel, amely hozzájárul a tudatos, méltóságteljes és aktív öregezés társadalmi környezetének megerősítéséhez.

P-AGE jelenlét a városi idősügy alakításában

A tudatos öregedés nem kizárólag az idősek ügye, hanem közös felelősségünk. Ha minden korosztály értékeit felismerjük és együttműködve támogatjuk, olyan közösséget hozunk létre, ahol a lelki jólét nem kiváltság, hanem alap. Együtt építünk emberibb, figyelmesebb jövőt – minden generáció számára. A közös értékek kialakítása csakis együttműködésen alapulva válhat a közösség megtartó erejévé.

Forrás: Köszönetünket fejezzük ki a ChatGPT nevű mesterséges intelligenciának (OpenAI, 2024), amely segítséget nyújtott az ötletelésben és a szövegalkotás során.

“Ajándék doboz” az olvasóknak Bubutól

A lekvár és az idő – napsütötte Deindol

A teraszomon kávézgatva, álmosan pislogva figyelem szomszéd házat és a napsütötte, mára kissé elvadult hátsó meseszerű telkét. Valaha szinte minden évszakban más és más színben pompázott. A rózsák és mályvák versenyeztek a sárgabarackfák illatával, a fűszernövények pedig úgy nőttek be a kis ösvényeket, mintha maguk is tudták volna, hogy itt jó dolguk van.

A meseszerű kertet a „hölgyek” gondozták – így hívtuk őket az utcában. Három igazán különleges hölgy, akik egyszerre voltak barátok, testvérek, kertészek, vendéglátók, életművészek. Minden napjukban benne volt valami derű és mellette elképesztő elszántság a kert művelésére. Gyakran mentünk át a gyerekekkel – hol egy kis játékra, hol egy adag bodzaszörpre vagy egy jól behűtött fröccsre, amit mindig saját borból készítettek. És persze volt süti meg nevetés, sztorizgatás. Meg egy-egy mondat, amit az ember sok évvel később is elő tud húzni a szívéből, amikor éppen szüksége van rá.

A ház évek óta csendes. A kert – árván. Ma már csak az egyik hölgy él. Nagyon nehéz szívvel léptem be az élettelen házba, mikor szól, hogy menjünk, nézzük meg, kell-e valami a ház berendezéséből, mielőtt kipakol belőle. Átöleltek az emlékek, még a bútorok is emlékeztek.

Nem nyikordultak, inkább felsóhajtottak. És akkor, a pókhálóval teleszótt kamra polcain megláttam őket: néhány felcímkézett üveg lekvárt. „Eper, 1993. Málna, 1996. Eper, 1999.” Elakadt a lélegzetem, majd harmincévesek! És valahogy mégis frissenek tűntek. Nem romlott meg bennük semmi – csak az idő múlt el fölöttük, tisztelettel.

Most itt ülök a teraszon, egy szelet kenyérrrel, vastagon megkenve a harmincéves lekvárral. Nem tervezem a sirdogálást, mégis úgy érzem, mintha a szemem is bepárasodna – mint az üveg, amikor a forró lekvár először kerül bele, és még ő sem tudja, milyen hosszú utazás vár rá. Meghatottság, szomorúság, szeretet, hála – mind-mind benne van az üvegekben a fenéges gyümölcsizzal. És valami más is: az idő lenyomata. Az, amit ezek a hölgyek valaha megőriztek – gyümölcsből, napfényből, gondoskodásból.

Elgondolkodom: Mi lesz velem, ha elfogy a lekvár?

Aztán lassan ráéjszmélek: talán semmi nem fogy el igazán, ha továbbadjuk, amit kaptunk. Ha megtanuljuk újra elültetni azt a málnabokrot. Ha újra rászánjuk magunkat, hogy lekvárt főzünk, vagy eltegyünk valamit a nyárból a télnek.

Ha nem csak emlékezünk, hanem élünk is. Tudatosan, jelenléttel. Nem visszavárva a régi szépségeket, hanem megteremtve az újak alapjait. Nemcsak a fiatal évekre emlékezve, hanem a mostaniakat is gondosan megfőzve – édesre, türelmesre, gazdagra. Mert az öregedés nem veszteség, hanem átadás. És az, amit most csinálunk, egyszer másnak lesz a „lekvárja”. Egy darabka belőlünk. Ízes, őszinte, szerethető.

Szóval csak ülök itt, és most már nem attól félek, hogy elfogy a lekvár – hanem azon gondolkodom, hogy ki mindenkinek adok a saját készítésű lekvárjaimból. A felirat már megvan: „Befőztem pár nyarat, mielőtt elrohantak volna.”

Kulcsszavak: P-AGE Tudatos Öregedés Program, tudatosöregedés-ökoszisztéma, közösségi ökoszisztéma, P-AGE havi tematikus klubok, Tudatos Öregedés Klub, P-AGE Tudatos Öregedés Interdiszciplináris szakértői közösség,

Szerzők:

Knyihár Éva 1965-ben született Pécsen. Szociális munkás, közösségfejlesztő. Alapító kurátora a Pécsi Közösségi Alapítványnak. 2011 óta a pécsi Civil Közösségek Háza civil szakértője, számos helyi közösségi kezdeményezés "mentora", aktív önkéntese. Férje asztalosmester, három fiuk: Bence (39), Bálint (37), András (34) és három leányunokájuk van.

Török Bettina 1978-ban született Kaposváron. 2005-ben végzett szociológia szakon a PTE BTK egyetemi képzésében, és útja azonnal a szociális intézményi ellátás területére vezetett. Pályája kezdete óta civil szervezetekkel dolgozik, társadalmilag sérülékeny emberekkel és családokkal, az értékteremtés és a társadalmi hatás vezérli. Folyamatosan képz magát, a szociális szakvizsga megszerzése mellett gyógypedagógus, rehabilitációs szaktanácsadó és szociálgerontológus végzettséget szerzett. Pécs 25 éve jelenti az otthonát számára. A Pécsi Tudományegyetem Demográfia és Szociológia Doktori Iskolában a tudatos öregedés témában készül doktorálni.

Társasutazás

Kovács Edit

(A cikk a Közösség konferencián 2024-ben elhangzott előadás alapján készült)

A Közösségfejlesztők Egyesülete (KÖFE) és az általa 1994-ben alapított Civil Kollégium Alapítvány (CKA) több három évtizedes múltra tekint vissza. E két szervezet együtt és külön is meghatározó szerepet játszott a magyar közösségi munka alakulásában, új szakmai utak nyitásában, folyamatosan válaszokat keresve és adva a közösségi élet változó kihívásaira.

Együtt ünnepelte a születésnapját a 35 éves KÖFE és a 30 éves CKA 2024. novemberében a Közösség konferencia keretei között. Ez az alkalom, az értékes párbeszéd mellett egy fontos szimbólumot is újra a figyelmünkbe emelt: a közösség konferencia nem egy szervezet konferenciája, hanem olyan embereké, akik közösségekkel dolgoznak, és azt gondolják, hogy a közösségek állapotát és a velük való munkát fontos időről időre áttekinteni, hogy

- értsük a közeget;
- ismerjük a kihívásokat;
- lássuk a változást;
- tervezzük a jövőt.

Egy veszteség hozta össze az első közösség konferenciát 2003-ban, de annak, hogy ezt azóta minden évben megrendezzük komoly közösségépítő és továbbvivő ereje lett.

Áttekintő előadásra kértek fel, amely segít megérteni a közeget és annak változásait, amelyben ez a két szervezet is dolgozik sok más szereplő mellett. Mint gyakorló szakember és mint kutató, arra jutottam, hogy számba veszem a két szervezet szakmai gyakorlatait, korszakokat alkotok, majd ezeket egymás mellé rakva keresem a közöset, a metszéspontokat és a külön utakat. Így alakult ki az előadás, majd annak alapján ennek a cikknek is a tematikája:

- KORSZAKOK
- ÁLTALÁNOSÍTÁSOK
- JÖVŐBE GONDOLÁS

Közösség konferencia résztvevői, 2015

Közös gyökerek, külön utak

A KÖFE a rendszerváltás időszakában formálódott, amikor a civil társadalom és a demokrácia építésének kérdései kerültek előtérbe. Az egyesület **szakmai műhelyként, mozgalmi térként, hálózati központként működött**, segítve a helyi közösségeket saját ügyeik formálásában és a velük dolgozó szakembereket fejlesztői identitásuk, majd új szakmájuk kialakításában. Az 1994-ben alapított CKA már egy másik típusú elköteleződést jelentett: **a közösségi tanulás, az állampolgári cselekvés és a részvétel intézményesítését**. A két szervezet ugyan közös gyökerekből táplálkozik, mégis más-más eszközökkel, módszerekkel járult hozzá a közösségek fejlődésének ügyéhez.

A közösségeket meg lehet ragadni a lokalitásban, ez nekünk Kunbábony. És szerencsére nem csak nekünk, hanem mindenkinek, aki az elmúlt 25 évben megfordult ott – Genius loci – a hely szelleme biztosan megragadta. A másik megragadhatósága a közösségeknek **a lelkeségben, a szellemben** keresendő. Ez nekünk a közösségbe – annak erejébe – vetett hit és a meggyőződés, hogy ezért, ennek fejlesztésén érdemes dolgozni. Erről szól a konferencia és ez az áttekintés is. A harmadik **az érdeklődés és az érdekek mentén** való megragadás, ami a szervezésnek és a cselekvésnek a területe.

Kunbányai Képzési Központ

Bár a korszakbemutatókat a rendszerváltással kezdem, de a civil társadalom és a demokrácia építése messze nem akkor indult. Ezek gyökerei már az 1980-as években fellelhetők voltak a Nyitott ház kísérlet, a szomszédsági munka (városi terek, közösségi terek, Újpalota stb.) vagy épp a közösségi felmérés tevékenységeiben. Ezek az alapok nélkül a közösségi munka hazai története messze nem itt tartana.

Korszakok és főbb mérföldkövek

1990-es évek: A civil nyilvánosság és intézményépítés korszaka

A demokratizálódás időszaka. A demokráciát minden szinten tanulni kellett, meg kellett teremteni az intézményeit, és keresni kellett kulturális beágyazódásának útjait. Olyan kérdések foglalkoztatták a szakembereket akkortájt, mint a „konvertálható-e szocialista közösségiség állampolgársággá”.

A korszak kiemelkedő funkciója az intézményépítés volt. A KÖFE is ezt tette ebben az időszakban. A mozgalmi szerep mellett intézmények létrehozását segítette elő. A gyakorlati problémákat szüntelenül érzékelve új célkitűzéseket fogalmazott meg, új partnereket és támogatókat keresett hozzá.

Ilyen, tágran értelmezhető központi cél volt a helyi nyilvánosság megteremtése: közösségi rádiók, helyi újságok, nyilvános fórumok szervezése, azok szakmai támogatása. Ennek felismerésével indította el a KÖFE a Parola c. szakmai folyóiratot és a Civil Rádiót, valamint megalapította az azt működtető, de annál szélesebb feladatot felvállaló Civil Rádiózásért Alapítványt. Emellett a Közösségi Adattár létrehozásával segítette a helyi szervezetek működését, fejlődését, valamint hozzájárult a kor szakmai dokumentációjához is.

Kiadványok a múltból

Meghatározó intézménye volt a korszaknak az első főállású közösségfejlesztő hálózatot működtető Közösség Kapcsolat Alapítvány létrejötte és működése is. Ebben, a minden tekintetben dinamikus korszakban alakult ki a közösségfejlesztés szakmai háttere, és ekkor kezdődtek a közösségi vezetőképzések is, amelyek később a Civil Kollégium Alapítvány fő profiljává váltak.

„Rájöttünk, hogy a helyi emberek csak egy bizonyos, általuk meghatározott feladat sikeres megvalósítása érdekében hajlandók tanulni, de akkor is csak élményszerű, saját tapasztalataikra és véleményükre is építő képzés esetében. Ez a felismerés az alapja a Civil Kollégiumnak.”
(Vercseg, Parola 1996/1)

A CKA 25+1 éves ünnepi tortája és képek a korábbi közösségfejlesztő képzések résztvevőivel

Sorolhatnánk még a korszak és az azt követő évek közösségi intézményeit, amelyeket ez a közösség közvetlenül vagy közvetetten létrehozott, de nem a szám a lényeg, hanem a folyamat. **Az intézményépítés** – ahogy Varga A. Tamás fogalmazott – **egy szellemi és közösségépítő folyamat egyszerre.**

Néhány kulcsszó az időszakból: felnőttképzéssel a demokráciáért, helyi gazdaságfejlesztés, közösségi vállalkozás, szövetkezetfejlesztés, roma közösségi ház vezetők képzése stb.

2000-es évek: Közösségi cselekvések és részvételi demokrácia

Ebben az időszakban a helyi cselekvések, a részvételi tervezés, a közösségi vállalkozások előmozdítása vált hangsúlyossá. A két szervezet szoros összefonódásban Kunbábonyban kialakított egy közösségi képzési központot, ahol számos közösség és csoport, helyi vezető, aktivista sajátította el a közösségi munka számtalan eszközét. Ehhez a CKA felnőttképzési rendszert dolgozott ki és bővítette a képzési portfóliót, továbbképzéseket szervezett a képzőknek, a szakma tanítóinak.

A KÖFE eközben hálózati munkát végzett, támogatta az alulról szerveződő kezdeményezéseket és a területi alapú szakmai önszerveződést. Sorra születtek a települési és a megyei szakmai szervezetek.

Az East-East partnerségben nemzetközi – főként közép-, és kelet-európai fiatal fejlesztő – szervezetekkel együtt gondolkodott a demokráciafejlesztés lehetőségein: tananyagok kidolgozása, képzők képzése, csereutak. Majd 2004-ben éppen a később névadó fővárosban született meg a közösségfejlesztők világtalálkozója, a Budapest Nyilatkozat.

A Helyi Cselekvés Program keretében szakmai és pénzügyi támogatást adott kis, gyakran formalizálódó közösségeknek, hogy megszervezzék magukat, hogy bátorítást és tudást kapjanak a cselekvéshez helyben. Ennek szakmai tanulságaira is támaszkodva indult el a Közösségi Kezdeményezéseket Támogató Szakmai Hálózat (KÖZTÁMHÁLÓ). A hálózat tagjai olyan helyi kezdeményezések felkarolására vállalkoztak, amelyek a tágabb közösség felé irányultak és amelyek kapcsolatok, szakemberek és némi anyagi támogatás nélkül nem tudtak volna megvalósulni. Helyi cselekvők felkutatását, megerősítését és közösségek létrejöttét segítették, melyek még nem formalizálták kereteiket. Olyan terepeken kezdeményeztek, első sorban vidéki területeken és városi lakótelepeken, amelyekre különösen jellemző volt már akkor is, a közösség hiányos jelző, ahol önmagától nem épült ki a civil társadalom, hiányoztak a helyi nyilvánosság fórumai, a társadalmi párbeszéd csatornái. Ezek érvényes szükségletek ma is, vagy egyre inkább érvényesek.

KÖZTÁMHÁLÓ események

Ez a korszak teremtette meg a közösségi konferenciák (2003) és a nyári egyetemek (2004) hagyományát is. De ekkor (2005) elindult az Állampolgári Részvétel Hete, melynek keretében 15 éven keresztül (utoljára 2019-ben) vettük fel hálózati együttműködésben az adatokat, és tettük közzé a „Közbizalom felmérés” eredményeit évente.

Közösség konferenciák résztvevői

Nyári Egyetem Kunbábonyban

ÁRH esemény a budapesti Corvin téren

Néhány kulcsszó az időszakból: helyi cselekvés, szakmaközi együttműködés, kölcsönösség, szakmai és közösségi események, szabad állampolgárok.

2010-es évek: Közösségszervezés, társadalmi részvétel és érdekvédelem

Az évtized fordulóján egyre inkább a felszínre került a kirekesztettek, a peremhelyzetben élők és a mélyszegénységben élők ügye. Szerepkereső időszak vette kezdetét. Felszínre kerültek szakmai alapkérdések is, mint például hogyan tervezhetők és hogyan finanszírozhatók a települési szintű beavatkozások, hogyan lehet nehezen kezelhető/megosztó helyzeteket a helyi közösség ügyévé tenni, mi a közösségi munka szerepe a közösségi szolgáltatásokban, de napirendre került a közösségszervezés újraértelmezése is jelenkori keretek között, valamint szakpolitikai állásfoglalások születtek, mint az "Útépítéstől a társadalomépítésig" című. Ez az időszak ma már egy olyan korszak zárásaként jelenik meg, amellyel akkor elégedetlenek voltunk, de amelyben politikusokkal még szakmai kérdésekről lehetett vitatkozni például a Parlament

kávézóban egy széleskörű sajtótájékoztató után. Ezt követően újra a nyomásgyakorlás, az érdekképviselő igénye és eszközei kerültek inkább elő a társadalmi integráció illúziója helyett az egyre inkább mélyülő társadalmi különbségek megélésében és a lassan, de határozottan szűkülő civil mozgástérben.

Ebben az időszakban kapott új lendületet a közösségszervezés, ami egyben a társadalmi egyenlőtlenségekkel való aktívabb szembenézést is jelentette. A szervezett közösségi munka célja egyre inkább az lett, hogy a helyi közösségeket képessé tegye saját ügyeik megfogalmazására és képviselésére.

Válaszként arra a kérdésre, hogy „mire való” a közösségi munka, Peter Baldock (1993) öt fő célkitűzését hoznám ide, miszerint: 1) a gazdasági fejlődés előmozdítása; 2) konszenzus kialakítása; 3) a személyi szociális szolgáltatások segítése; 4) az emberek nevelése annak érdekében, hogy foglalkozzanak a modern polgári lét bonyolult problémáival; 5) a megállapodott társadalmi politikai rendszer radikális megváltoztatására való ösztönzés. A közösségi munkások általában a felsorolásból kettő vagy három célkitűzés szerint dolgoznak. A közösségszervezés esetében annyi bizonyos, hogy a fent felsoroltak közül az ötödiknek elsőrendű és meghatározó jelentősége van.

A mélyszegénységben élők bevonása, a helyi ügyek demokratikus megvitatása, a közösségi alapítványok elterjedése mind azt mutatta, hogy a közösségi munka nem csupán fejlesztés, hanem aktív társadalomformálás is.

Közösségi Alapítványok

2020-as évek: Alkalmazkodás és innováció a közösségi munkában

A koronavírus időszaka egyszerre mutatta meg az elmagányosodás pusztító következményeit és a közösségekben rejlő gyógyító erőt. Hatására a közösségeket minden szinten érintő változások következtek be, amelyek új megközelítéseket és alkalmazkodást igényelnek a szakemberektől és a közösségektől egyaránt. Egyszerre kerültek előtérbe a lokális együttműködések, az

otthonosság kapcsolat- és biztonság igénye, valamint az online együttműködési eszközök és módszerek. Újra előtérbe került a globális gondolkodás (klímaválság, migráció, tömegkommunikáció, manipuláció, populizmus stb.) és a lokális cselekvés kettőssége.

Ha előbb nem értesültünk volna róla, a 2024-es Nyári Egyetem óta tudjuk, hogy nemcsak, hogy krízisben, de polikrízisben vagyunk. És hogy mi történik velünk közösségekkel krízishelyzetben? Alapvetően négy dolog:

- biztonságvesztés,
- bizalomvesztés,
- cselekvésképtelenség, egyfajta apátia és szorongás, a negyedik pedig a
- vezető iránti múlhatatlan igény

És akkor megérkeztünk a mába.

Nagyvonalú általánosítások, így 3 évtized áttekintése után

Rothman és Ilika (Vercseg Ilona) után nem meglepő a gyakorlat elmélete felé fordulni. Én is ezt tettem erre az áttekintésre való felkészülés kapcsán. Megnéztem, hogy mit csinálnak mostanában a közösségi munka területén a kollégák és megpróbálok valahogy értelmezni ezt a magunk számára.

- **Mindenki hálózatban értelmezi magát.** Tagságot épít. Családot szervez. Koalíciókat hoz létre, fejleszti ezeket.
- **Fókuszba került az állampolgári részvétel** és annak munkamódjai, módszerei. Főként azal a céllal, hogy az önkormányzatok képesek legyenek mozgósítani, azaz eltérő trendet alkalmazni és ezáltal felmutatni a központi kormányzat működő részvételi alternatíváját.
- **Felértékelődtek a független helyi erőforrások.** Mindez elvezet a **helyi önrendelkezés, az autonómia igényéhez.** Ebben kulcsszerepe van az erőforrások feletti rendelkezésnek és a helyről való alapos ismeretnek. Ilyen törekvés a helyi önrendelkezési minimum kialakítása és a helyhatósági választások előtt fórumok szervezése ezek érvényre juttatása érdekében. De ilyennek tartom a közösségfejlesztők erősödő figyelmét a közösségi alapítványok irányába, amely alapja megragadható abban is, hogy helyi erőforrásokat tárnak fel és kötnek össze helyi ügyekkel, amely során cél a közösség tagjai közötti kapcsolat sokszálú megerősítése és a szolidaritás helyi intézményeinek építése.

A részvétel formái

- **Érdekeket kell artikulálni és képviselni**, ki kell állni a meggyőződésünk mellett. Ennek számtalan egyéni (nyilatkozatok, petíciók, sajtóanyagok, tüntetések, adománygyűjtések, alkalmi vagy rendszeres támogatások stb.) és számos kollektív (Civilizáció, nemzetközi platformokhoz való kapcsolódás, perközösség stb.) felülete van.
- Fontossá vált a **közbeszéd formálása, valamint új tanulófelületek és közéleti beszélgetések kialakítása**. Egyre égetőbbé váltak olyan globális és egyben helyi problémák, mint a klímaválság, a környezeti károk, az elidegenedés és a populizmus térnyerése. A közösségi munka területén dolgozó szakembereknek nemcsak az egyre nehezedő társadalmi helyzetekben kell kapaszkodókat nyújtaniuk, hanem abban is, hogy a helyi csoportok felismerjék és artikulálják saját érdekeiket, ne fásuljanak el, ne adják fel.
- Mindeközben **a közösségi munka finanszírozása is radikálisan átalakult**. A korábbi szakmai elvekre épülő és a közvetlen kapcsolat lehetőségét is kínáló, átlátható kisléptékű támogatási rendszereket felváltották a gyors, sokszor üzleti szemléletű forrásteremtési technikák. A közösségi szervezeteknek egyre gyakrabban kell a „donor pitchek” világában helytállniuk: néhány percben vagy akár másodpercben összefoglalniuk, miért érdemes a közösségekbe investálni. Ez újfajta kreativitást és stratégiai gondolkodást kíván, miközben a forrásteremtés folyamatos és még a korábbról ismertnél is nagyobb bizonytalansággal jár. Mindezt egy egyre fokozódó bizalmatlan, civilelles légkörben.

Változó idők, állandó értékek – összegző gondolatok a jövő elé

A KÖFE 35 és a CKA 30 éve azt bizonyítja, hogy **a közösségekben rejlő erő folyamatosan képes megújulni**, ha teret és eszközöket biztosítunk számukra. A közösségi munka ma is a demokrácia, az állampolgári részvétel, az érdekérvényesítés és a helyi együttműködések szövetében dolgozik. Nyilvánosságot teremt, intézményeket hoz létre, független forrásokat szervez, és

összekapcsolja az embereket. A kihívások változnak, de a cél állandó: erős, cselekvő közösségeket építeni.

A jövő kihívásai új kérdéseket tesznek fel, de a válaszok még mindig közösségekben születnek. A manipuláció elleni védekezéshez tudás és kritikai gondolkodás kell. A bezárkózás helyett párbeszédre, a félelem helyett közös cselekvésre van szükség. A következő évtizedekben azon múlik a közösségek ereje, hogy mennyire vagyunk képesek tanulni egymástól, meghallgatni és támogatni egymást.

Változással dolgozunk, ez a beavatkozási területünk. A krízis fordulópontot jelent, ami azt is jelenti, hogy lehetőségünk van ennek irányt adni, ha kellően felkészültek, bátrak és szervezetek vagyunk. A krízis – a bajhoz és a katasztrófához képest – nem túl gyors, fel lehet rá készülni, viszont elég összetett ahhoz, hogy közös gondolkodást és kollektív cselekvést igényeljen. Ezekkel a helyzetekkel való eredményes megküzdés megerősíti a közösségeket, és hozzájárul a megújulási képességükhöz.

A KÖFE 35 és a CKA 30 éve – a többi társszervezet éppen ahány éve – bizonyítja: **a közösségek élnek, változnak és megújulnak.** Az igazi kérdés nem az, hogy mi lesz, hanem hogy mi mit teszünk érte. Amit javaslok: **kapcsolódjunk, bátorítsunk, bízzunk, kooperáljunk, maradjunk jóhiszeműek egymás felé, elkötelezettek az értékeink mellett, és kitartóak a közös céljaink felé.**

Kulcsszavak: Közösségfejlesztők Egyesülete, Civil Kollégium Alapítvány, közösségfejlesztés, közösségszervezés, közösség, részvétel, Kunbábony, intézményépítés, közösségi megújulás, hálózatépítés

Szerző:

Kovács Edit közösségfejlesztő szakértő, a Közösségfejlesztők Egyesületének elnöke, az ELTE TáTK Közösségi és civil tanulmányok mesteroktatója. Oktatói munkájában és tereptapasztalatában is kiemelt szerepet kap a helyi demokrácia, a közösségi tanulás, a közösségi erőforrások és az önszerveződés támogatása. Több mint 25 éve dolgozik civil közösségekkel városi és vidéki környezetben. A Gyökerek és Szárnyak Alapítvány kurátoraként és a Kisváros program szakmai vezetőjeként közösségi vezetők megerősítésén is dolgozik.

Tanít, publikál, mentorál – munkája a demokrácia gyakorlásának hétköznapi formáit erősíti.

Civil szinergiák – kutatók és fejlesztők egy asztalnál

A 'Kutatók és fejlesztők találkozója' című programsorozat bemutatása

Asztalos Krisztina, Gerencsér Balázs

A NIOK Alapítványnál régi hagyománya van, hogy a fejlesztés szorosan összekapcsolódjon a kutatók által feltárt tényekkel, dilemmákkal. 2024-ben egy – csak a NIOK szakértői körében tartott előadásorozat után – indult el a *Kutatók és Fejlesztők találkozója* programsorozat a NIOK Alapítvány és a Társadalomtudományi Kutatóközpont (TK) szervezésében. A konferenciasorozat célja kettős: egyrészt, hogy felkészítse, képbe hozza az egyre növekvő számú, más területről érkező, de civil szervezeteket is fejleszteni kívánó szervezeteket, másrészt a civil szektor szakértőinek és a kutatóknak találkozási alkalmat, vitákra alkalmat teremtsen, hogy egymás munkáját erősítsék.

Bevezetés, célok

2024 őszén első ízben, majd 2025 tavaszán második alkalommal is megrendeztük a 'Kutatók és fejlesztők találkozója a hazai civil szektorért' című eseményt. A félnapos rendezvények első felében kutatók mutatták be a civil szektor egyes szegmenseiről szóló aktuális kutatási eredményeiket, a második felében pedig a fejlesztői és kutatói szempontok és nézőpontok ütköztetése, megismerése – moderált vita és beszélgetés zajlott. Az eseményeken végig lehetőség nyílt a párbeszédre és kapcsolódásra.

A főszervező Nonprofit Információs és Oktatási Központ (NIOK) Alapítvány⁸ 2024-ben ünnepelte 30. születésnapját. A NIOK-nál mindig is fontosnak tartottuk a civil szféra tudományos

---

⁸¹ A NIOK Alapítvány küldetése a magyarországi civil társadalom megerősítése annak érdekében, hogy minél nagyobb társadalmi hatást érhesse el. A NIOK vezető civil szolgáltató és fejlesztő szervezetként több mint 30 éve támogatja a magyar civil szervezeteket szolgáltatásai és programjai komplex ökoszisztémájával. A Nonprofit.hu portál és a hozzá kapcsolódó, több mint 11 000 feliratkozóval rendelkező hírlevél naprakész információkat és tudást biztosít a szervezetek számára. Az Adjukössze.hu a legnagyobb adománygyűjtő platform Magyarországon, amelyen keresztül már több mint 2 milliárd forint értékben érkeztek adományok a hazai civil szervezetek javára. A Civil Díj program minden évben a legkiemelkedőbb szervezeteknek és kezdeményezéseknek ad elismerést és szélesebb körű ismertséget. A NIOK emellett rendszeres tanulási lehetőségekkel, valamint forrásosztással és mélyebb kapacitásépítéssel is támogatja a civil szervezeteket.

alapokon fekvő fejlesztését, a kutatók és fejlesztők folyamatos párbeszédét – a Nonprofit Kutatócsoport épp ez okból alapította a szervezetet 1994-ben.

A programsorozat megszervezését egy belső folyamat előzte meg az alapítványnál: zárt és szűk körben mind a civileket fejlesztő szervezetekkel, mind a civil társadalmat (is) kutató kutatókkal beszélgettünk, egyeztettünk annak érdekében, hogy még nagyobb és még mélyebb rálátást kapjunk, még több szempontot, tapasztalatot és tudást megismerjünk. Ebből a folyamatból született meg az igény, hogy kinyissuk és tágítsuk ezeket a találkozókát; összehozzuk a terület kutatóit és fejlesztőit annak érdekében és reményében, hogy a civil fejlesztések szélesebb körű adatokon és kutatási eredményeken, a civil kutatások pedig szélesebb gyakorlati tapasztalaton alapuljanak. Ebbe a folyamatba kapcsolódott be Gerő Márton kutató, egyetemi tanár, aki vel együttműködve szervezzük ezeket az alkalmakat. Úgy éreztük és látjuk, valamint kaptunk is erre vonatkozóan az első találkozók után megerősítéseket, hogy egy hiánypótló eseménysorozatról van szó, hiszen az elmúlt években kevés az élő kapcsolat a civil szektort fejlesztők és az azt kutatók között. A személyes találkozások megszervezésével és a találkozásokon a szakmai program biztosításával az azonos érdeklődési körű és a témában aktív emberek kapcsolódhatnak egymással, hidak épülnek kutatók és a civil szervezetek között, elősegítve a tudományos eredmények gyakorlati alkalmazását. A konferenciának az elmúlt két alkalommal a Hun-Ren Társadalomtudományi Kutatóközpont adott helyet.

Az eddigi események

Az első konferencia 2024. szeptember 9-én került megrendezésre 5 kutató 4 előadásával és egy vitaindító beszélgetéssel.

'Kutatók és fejlesztők találkozója a hazai civil szektorért' 2024

Az [eseményen](#) Gerő Márton, a Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológia Intézetének tudományos munkatársa, Feischmidt Margit, a Kisebbségkutató Intézet professzora, Szabó Andrea, a TK Politikatudományi Intézetének igazgatója, valamint Balázs Anna, a MOME PhD hallgatója és a TASZ munkatársa, illetve Hain Ferenc, az ELTE PPK oktatója adtak elő. A vitaindító beszélgetést Gerencsér Balázs, a NIOK igazgatója moderálta. Gerő Márton és kollégái kutatása a hazai civil szervezetek megküzdési stratégiáit vizsgálta a politikai tér szűkülése és a finanszírozási nehézségek kapcsán. Feischmidt Margit kollégáival együtt a társadalmi szolidaritás és a civil szektor viszonyának elemzését mutatta be. Szabó Andrea a fiatalok politikai magatartását vizsgálva cáfolta a közbeszédben elterjedt apolitikusság sztereotípiáját az elmúlt évek kérdőíves felmérései alapján. Balázs Anna és Hain Ferenc egy szabolcsi kisváros, Tiszavasvári példáján keresztül mutatták be a civil beavatkozások kockázatait. Az előadásokat követően szakmai vita alakult ki a kutatók és fejlesztők között, amelyet főként a társadalmi beavatkozás és a donorpolitika kérdései tematizáltak. Végül felmerült az a tapasztalat is, hogy a megfelelő tudománykommunikáció szerepe elengedhetetlen. További részletek és a teljes kutatások [a nonprofit.hu-n olvashatóak](#).

'Kutatók és fejlesztők találkozója a hazai civil szektorért' 2025

A második konferenciát 2025. március 3-án rendeztük meg, ennek [programjában](#) 4 kutató 3 előadása volt hallható először, majd a civilek számára az elmúlt időszakban támogatást nyújtó civil koordinátorok tapasztalatmegosztása következett. Balogh Karolina (Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány, Társadalomtudományi Kutatóközpont) a gyermekjogi szervezetek működéséről és kihívásairól beszélt, különös tekintettel a gyermekképviselet fogalmára és a szektor politikai környezetére. Hruskó Erika (Önállóan Lakni – Közösségben Élni Egyesület) és Petri Gábor (CEU) a fogyatékosügyi mozgalom történetét és jelenlegi helyzetét elemezték, különös hangsúlyt fektetve az érdekképviselet nehézségeire és az állam egyre csökkenő szerepvállalására. Sági

Mirjam (CEU) kutatásában a genderellenes politikákra adott civil válaszokat vizsgálta, feltérképezve a feminista szervezetek stratégiáit és aktuális dilemmáit. A beszélgetéseket Gerő Márton (Társadalomtudományi Kutatóközpont) moderálta. Az eseményt egy kerekasztal-beszélgetés zárta, amelyben Gerencsér Balázs (NIOK), Peták Péter (Emberség Erejével Alapítvány) és Móra Veronika (Ökotárs Alapítvány) osztották meg tapasztalataikat az EU-s támogatások és regranting programok működéséről. További részletek az eseményről [a nonprofit.hu-n olvashatóak](http://nonprofit.hu-n).

Tervek, folytatás

Az eseményre adott résztvevői értékelésekből az derült ki, hogy van igény a folytatásra – mind a kapcsolatépítésben, mind a tudásátadásban hasznos eseményeket tudunk létrehozni, ezért a jövőben is tervezzük a ‘Kutatók és fejlesztők a hazai civil szektorért’ című rendezvény rendszeres időközönkénti megszervezését. Továbbra is kiemelten fontosnak tartjuk a civil szektort kutatók és a hazai civil szervezetek fejlesztőinek összekapcsolását, a tudományos eredmények gyakorlati alkalmazásának elősegítését. A konferenciasorozat hozzájárul a civil szervezetek működési környezetének és folyamatainak mélyebb megértéséhez, melynek révén a szervezetek döntéshozói szélesebb körben tudnak reflektálni saját helyzetükre, és jobban megérthetik, mely folyamatokra tudnak közvetlenül hatást gyakorolni, valamint hogyan fogalmazzák meg a felmerülő kérdésekre adott válaszaikat. Elvárásaik és célkitűzéseik, döntéseik reálisabbak lehetnek, ami szintén szerepet játszhat a civil szektor jövőbeli önképének kialakításában.

Tudjuk, hogy régi probléma, hogy a tudományos **kutatás**, az innováció, a fejlesztés hogyan kapcsolódjon egymáshoz. Ebben persze csak első lépés egymás elképzeléseinek, dilemmáinak megismerése. Egyelőre csak egy álom, mert minimális esélye van annak, hogy szakmai fejlesztések megalapozását szolgáló **kutatások** a fejlesztő és a kutató szakma közös szándékán alapuljanak, azok időben visszacsatolódnak a fejlesztőkhöz, majd az eredmények újabb közös elemzése után induljon egy korrekció. De egy ilyen terv (álom) megvalósulásához a nagyon kezdeti lépések elindultak.

Javaslatokat a következő konferenciák programjához aktuális kutatásokról, ajánlásokat előadókról és témákról szívesen fogadunk [ezen az úrlapon](#).

Kulcsszavak: NIOK Alapítvány, Hun-Ren Társadalomtudományi Kutatóközpont (TK), Kutatók és fejlesztők találkozója, hazai civil szektor

Szerzők:

Asztalos Krisztina, a NIOK Alapítvány munkatársa, programvezető, a 'Kutatók és fejlesztők találkozásának' egyik szervezője.

Gerencsér Balázs, a NIOK Alapítvány igazgatója, több évtizedes civilszektor-fejlesztő tapasztalattal rendelkezik, a 'Kutatók és fejlesztők találkozásának' értelmi szerzője és szervezője.

„Legyen képünk róla!” – tanulóműhely

Molnár Aranka, Scsaurszki Tamás

Az elmúlt másfél év tapasztalatait osztja meg a Parola olvasóival Molnár Aranka és Scsaurszki Tamás. Mindketten évtizedek óta tevékenyek a közösségi munkában. Fejlesztőként figyelik, kutatják, elemzik a hazai civil társadalmat. A helyi közösségekre és a civil szervezetekre ható körülmények, folyamatok, a változások és 20 év tapasztalata a tanulóműhely elindítására sarkallta őket.

Így írnak erről: 20 éve ismertük egymást, de sohasem dolgoztunk együtt. Különböző területeken tevékenykedünk, de egy konkrét esemény és annak következményei elindítottak minket a közös munka útján. Célunk, hogy megtaláljuk a fejlesztők feladatait a jelen és a jövő magyar civil szektorában. Nagy szavak. Azért mutatjuk be a Parolában a Legyen képünk róla! tanulóműhelyt, mert történetünknek számos kiváló közösségfejlesztő is főszereplője.

Mindig minden történetnek, kezdeményezésnek, elindult új szerveződésnek vannak főszereplői. A Legyen képünk róla! tanulóműhely-sorozatot ebből a szempontból két részre lehet osztani. Az elején, amikor az ötlet megfogalmazódott és hozzáláttunk a tervezéséhez, a műhely kidolgozásához Scsaurszki Tamás és jómagam, Molnár Aranka voltunk a főszereplők. Hozzánk csatlakozott Kosztolányi István, akivel egy konferencián találkoztunk, és akiről kiderült, hogy hasonló kérdések foglalkoztatják, mint minket. A műhelyeken a főszereplők minden alkalommal azok a fejlesztő szakemberek, akik bemutatják a munkájukat, az elmúlt 10-15 évben tapasztalt változásokat, a megváltozott helyzethez történő alkalmazkodást és lehetőségeiket. Azonban ilyen sokféle nézőpontot nem tudunk egy írásban megjeleníteni, ezért ez a cikk Tamás és Ari szemszögéből mutatja be ezt a szakmai műhelyt.

Van képünk róla?

2023. november 10-én született meg a műhely ötlete, egy kávézás során. Tamás a Gyökerek és Szárnyak Alapítvány igazgatói posztját adta át, és ebben a folyamatban ellátogattak azokra a településekre, ahol már működtek közösségi alapítványok, így Miskolcra is. A Miskolcért Községi Alapítvány tagjai, kurátorai mellett szerettek volna a szervezeten kívüli szakemberekkel is találkozni és beszélgetni a város társadalmi, közösségi és civil lehetőségeiről, kihívásairól, így ültünk le kávézni és beszélgetni. Az ember gondolkodását, véleményét mindig befolyásolják az épp friss élményei, tapasztalatai.

Ari a találkozó előtti napokban vett részt egy olyan nyilvános beszélgetésen, amelyet egy a városba kívülről (a fővárosból) érkező jól ismert egyesület szervezett. A beszélgetés mély

nyomokat és sok-sok kérdést hagyott benne: Hol van azoknak a felelőssége, akik kívülről avatkoznak be egy település életébe? Mennyit kell tudniuk a helyi viszonyokról és kapcsolódásokról, mennyiben, és milyen mértékben bízzanak és hallgassanak a helyi aktorokra, milyen szerepet szánjanak nekik (és maguknak), amikor a beavatkozás mellett döntenek? A kérdéseken túl az is foglalkoztatta, hogy nem etikus olyanokról beszélni, véleményt alkotni, akik nincsenek jelen, így nem ismerhetjük meg az álláspontjaikat, azokat az okokat, hogy miért is döntöttek és cselekedtek úgy, ahogyan tették és nem másképp. A beszélgetésre kritikus időpontban, az önkormányzati kampány idején került sor. Miskolcon az volt a tét, hogy a 2019-ben megválasztott városvezetést újraválasztják-e, avagy a Fidesz "visszaveszi" a város vezetését. A beszélgetés egyik fókusza a város részvételi programja volt. A beszélgetés résztvevőjeként úgy érezte Ari, hogy – a nem elegendő információk miatt – a beszélgetés többször félrement, és fals képet adott a szándékokról és eredményekről.

Elmesélve ezen élményeit Ari újra élte a történetet, és megerősödött benne, hogy a felelősséggel, a beavatkozással, a fejlesztéssel, a fejlesztő szervezetekkel és a mai magyarországi fejlesztési szükségletekkel fontos lenne foglalkozni. Ebben miskolci beszélgetőpartnerei is megerősítették, egyetértettek.

Képesek vagyunk elindulni?

Aztán hónapokig nem történt semmi. Mindaddig, amíg meg nem érkezett Arihoz Tamás elköszönő íméleje. Ennek hatására Ari előtt felelevenedtek a novemberi kávéházi beszélgetés inspiráló emlékei, és a tettek mezejére lépett. Fölhívta Tamást, hogy mit szólna hozzá, ha gondolkodnának a fejlesztő szakembereknek szóló műhelyen, amely novemberben már szóba került közöttük. Meg is egyeztek: az első személyes találkozó a Rákóczi téri Csiga kávézóban volt. Ekkor már áprilist írtunk. *Az hamar kiderült, hogy az alapokban egyetértünk, az értékeink azonos tőről fakadnak, de máshonnan közelítjük a fejlesztést, és ezért máshonnan közelítünk a témához.* Tamás a civil szervezetek pénzzel való támogatása felől indult, és az érdekelte, hogy mi a támogató felelőssége, és mik a lehetőségei egy olyan együttműködés létrehozásában, amely a lehető legnagyobb mértékben épít az általa támogatott szervezet tudására, elképzeléseire, és bizalmat, cselekvési szabadságot ad neki a munkában. Ari pedig a fejlesztést egyre közelebb hozta a közösségfejlesztéshez, és annak etikai kérdéseit, a felelősséget, a beavatkozás szintjeit kezdte feszegetni. *Természetesen mindezeket a mai magyarországi viszonyokra értelmezve, hiszen ebben a világban dolgozunk, itt szeretnénk fejleszteni. Az első alkalommal, 4 órás beszélgetés után, úgy álltunk fel, hogy erről még sokat kell beszélgetnünk. Így elindult egy rendszeres (kb. kéthetenkénti) beszélgetés közöttünk, azután egy ponton, augusztus magasságában megérkeztünk oda, hogy valójában nem látjuk át azt, hogy mi a helyzet jelenleg az országban a civil szektorban. Vannak tapasztalataink, van néhány információnk, de azt, hogy hogyan változott meg az elmúlt évek alatt a civil szektor, nem tudjuk. Tudjuk, hogy a szektor összement, a pályázatok terén megszüntetett versenylehetőségek az eddig jól működő, fejlesztési programokat megvalósító, főleg kistérségekben, kistelepüléseken működő szervezetek zsugorodásához*

vezetett, amelyeket már csak a lendület visz, és a tagok a szabadidejükben önkéntesen visznek bele cselekvéseket. Így találtuk meg a közös metszéspontot kettőnk elképzelésében, hogy mielőtt bármit is gondolnánk vagy terveznénk a mostani fejlesztési szükségletekről, először **nézzük meg, hogy a benne dolgozók, az ország több pontján élő kollégák mit is látnak most, milyen változásokat tapasztaltak az elmúlt 10-15 évben a civil szektorban. Vagyis a cél, hogy „Legyen képünk róla”, ami a tanulóműhely-sorozat címe is lett.**

Kiket szólítsunk meg, kiket hívjunk meg, hogy csatlakozzanak hozzánk ebben a szakmai gondolkodásban? Olyan szakembereket szólítottunk meg, akiket ismertünk, és tudtuk, hogy legalább 15-20 éves munkatapasztalattal rendelkeznek; akikről tudtuk, hogy képesek reflektálni a saját munkájukra, és azt nagyobb kontextusban is látják; akik hisznek a munkájukban, de más nézőpontot is el tudnak fogadni. A csoportra nézve figyeltünk arra, hogy legyen budapesti és fővároson kívüli tagunk, helyi és országos szervezetben dolgozó, valamint elsősorban támogatóosztó, illetve támogatást fogadó szervezet képviselője is. Nem törekedtünk arra, hogy sokan legyünk, így 15 fővel kezdtük a munkát. Nem ímélt küldtünk először, hanem mindenkit felhívtunk telefonon, hogy elmondjuk, mit tervezünk, és személyesen hívtuk, hogy kapcsolódjon a „Legyen képünk róla” tanulóműhelyhez. A harmadik-negyedik műhelyen közösen döntöttünk újabb négy ember meghívásáról. Abban azonban megegyeztünk, hogy nem törekszünk arra, hogy sokan legyünk, mert akkor együttlétünk elvesztené a közvetlen, bizalmi légkört és hangulatot.

Fontos, hogy hárman dolgoztunk a műhelyek szervezésén, és ez nemcsak a feladatok megosztása miatt előnyös, hanem azért is, mert így tudjuk egymást erősíteni, inspirálni és jól kiegészíteni.

Vannak helyzetek, amikor Tamás a bátrabb, és van, amikor Ari. Például az első alkalom időpontjának a kitűzésében Ari volt a bátrabb. Tamás augusztus magasságában még úgy érezte, hogy nem készültek fel eléggé, még mélyebben körbe kell járniuk a lehetséges szakmai irányokat. Ari szerint viszont készen voltak, és javasolta, hogy vágjanak bele, és szervezzék meg az első alkalmat szeptemberben. Így tettünk, és jó, hogy bevállaltuk és elindítottuk a műhelysorozatot. A közöttünk lévő dinamikát jól egyensúlyozza Koszti évtizedes tréneri tapasztalata és őszinte elkötelezettsége a civil szektor mellett: minden munkamegbeszélésünket élvezetessé teszi, minden téma feldolgozására van javaslata. Neki köszönhető, hogy nem esünk szét, hogy mindig tartjuk az időt, hogy mindenki szót kap és jól működünk együtt – s ez a műhelyekre is igaz!

Egyéni képek

A műhelyeknek van állandó forgatókönyve: minden alkalommal a csoportból 2-3 fő felkészül, és 20-20 percben bemutatja azt, hogy ő hogyan látja az elmúlt 10-15 évet, hogyan hatott a munkájára, hogyan változott meg az a társadalmi közeg, amelyben dolgozik, mik lettek az új

kihívások. *A hallottakat minden esetben közösen értelmezzük és dolgozzuk fel. Eddig 4 műhelyünk volt, amelyeken 10 előadást hallgattunk meg.*

A műhelyeknek mindig azok voltak a főszereplői, akik épp bemutatták a saját munkájukat, a saját ügyeiket. Az előadók mindig nagyon felkészültek voltak, jól átgondolták a munkájukat, jól prezentáltak, a cselekvések és a tényleges megvalósulás mellett mindig sort kerítettek elemzésre és értékelésre is. A bemutatások egyben őszintén kitértek a nehézségekre, az elakadásokra, a küzdelmekre. *Nem csupán megállapításokat hallhattunk, hanem sok-sok kérdést is az előadóktól, amelyek megválaszolásához, megértéséhez gyakran hozzásegítette a csoport a történeteket mesélőket.* A saját történeteiket bemutató szakemberek reflektív módon nézhettek szembe a munkájukkal, és inspirálódhattak a külsősök, a jelen lévő szakemberek figyelmétől, kérdéseitől, véleményétől. Mindezt úgy, hogy a bemutatások nagyon személyesek is voltak: nemcsak a munkáról szóltak, hanem a munka mögött (mellett) zajló emberi folyamatokról is.

*Az előadók felkészítésénél fontos volt nekünk, hogy szabad kezet adjunk nekik abban, hogy mennyit és hogyan beszélnek a terepről, annak változásáról, a munkájukról és annak változásáról, illetve a saját szakmai karrierjük alakulásáról. **Olyan légkört akartunk teremteni, ahol – a munka örvén – mindenki arról és úgy beszél, ahogy szeretne.*** Az előadók számára presztízs az, hogy az ő munkájuk, az ő történetük érdekli a kollégákat, eljöttek miatta erre az alkalomra, és ők pedig azzal tisztelik meg a hallgatóságot, hogy átgondoltan, felkészülten érkeznek az alkalmakra. *Ennek is köszönhető, hogy mély és feltétel nélküli bizalom és egymásra figyelés jellemzi az együttléteinket, ahol szabad elbizonytalanodni, nem tudni, nem érteni, kételyeket megosztani egymással. Őszintén tudunk egymás felé fordulni, megosztva azokat a dilemmákat, amelyeket a civil szektorban, a civil szervezetek körében látunk. Elárulhatjuk törekenységünket, kudarcainkat, de beszélhetünk olyan sikerekről, amelyekre senki sem figyelt fel, olyan álmok megvalósításáról, amelyek csak nekünk voltak fontosak.*

*Azzal, hogy a főszereplők 10-15 évet átfogva beszélhettek a munkájukról és magukról sokkal teljesebb képet kaptunk róluk. **Nem projekteken dolgozó szakértőként vagy szervezeti vezetőként láttuk őket egy-egy pillanatra felvillanni, hanem teljes emberként, akinek a szakmai karrierje komplex módon függ össze a magánéletével, és alkalmazkodik a környezete változásaihoz.*** Ez új dimenziót adott a kapcsolatainknak – miközben a műhely egyes résztvevői évtizedek óta ismerik egymást.

Ugyanakkor a szakemberek saját történeteik keresztül a maga komplexitásában ismerjük meg a különböző települések, térségek kapcsolati rendszerét, helyi viszonyait, a helyi társadalomban uralkodó működéseket és értékeket. Ehhez hasonlóan az országos folyamatokról, az elmúlt 10-15 évben bekövetkezett változásokról is más perspektívából hallunk és beszélünk, és a "szakásztól" egy kicsit eltérő kép alakul a szemünk előtt. Mindezt az is segíti, hogy senki sem fest jobb képet a munkájáról, hogy a kollégák elismerjék, egy adományozó támogassa, vagy éppen bekerüljön egy kiadványba.

Lett képünk róla?

A műhelyek szervezőiként elmondhatjuk, hogy a magyar civil szektorról alkotott képünk sokat változott, cizelláltabb és sokrétűbb lett. A beszélgetések során számos figyelemre méltó jelentéget és értéket találtunk, amelyek megfelelő szakmai és pénzügyi támogatása hozzájárulhat, hogy az elmúlt 10-15 évben tragikusan meggyengült szektor elinduljon az erősödés és újjáépülés útján. Itt most csak két dolgot írunk le⁹:

- **A szektorban óriási szakmai tudás halmozódott föl, és ennek átmentése, bővítése és naprakésszé tétele fontos elrugaszkodási pont lehet egy erős, független, a társadalmi haladás mellett elkötelezett civil szektor építéséhez.** A leépülés ellenére még mindig sok jeles szakember dolgozik itt, vagy kapcsolódik önkéntesként a szektorhoz. *Továbbá örömmel látjuk, hogy van egy fiatalabb generáció is, amelyik a szektor általános gyengeségei ellenére ide jött dolgozni. Ők nem kezdők, mert mögöttük is van jó pár ledolgozott év, számos siker – ők csak fiatalabbak és frissebbek, mint azok, akik már 15-20 éve dolgoznak itt.*

Véleményünk szerint támogatni kell, hogy ezek az emberek egy időre ki- és leléphessenek a mindennapi “projekt-taposómalomból”, a generációk találkozassanak és beszélgethessenek egymással, a tudásukat egymással megoszthassák, és közösen gondolkodhassanak arról, hogy miképp tudják a hazai civil szektor fejlődését elősegíteni – és mindez ne az önkizsákmányolásukra épüljön. Nemcsak új projektekre van szükség, hanem olyan fizetett időre is, amelyben csak együttlét, kapcsolatépítés és gondolkodás van, s aminek a célja lehet az eddig nehéz évekre való visszatekintés, az elszenvedett kudarcok számbavétele és veszteségek megsiratása, de szólhat a “színtiszta” pihenésről és újratöltődésről vagy az előrenézésről is.

- **Az elmúlt 15 évben a komoly szakmai és közösségi munkát végző, be nem jegyzett (informális) csoportok száma jelentősen megnőtt.** Ők azok, akik erősítik az emberek közötti bizalmat, segítik az emberek bekapcsolódását a közösségeiket érintő ügyek megoldásába. Egyszerre jelentenek szakmai hozzáadott értéket, állampolgári felelősségvállalást és óriási hitelességet. Miközben ezen csoportok szerepe nőtt a társadalomban, a bejegyzett civil szervezetek súlya pedig csökkent.

Úgy gondoljuk, hogy az informális csoportok támogatása eddig egy jópofa plusz volt, mostantól viszont sokkal komolyabban kell őket vennünk és munkájuk, fejlődésük szakmai és pénzügyi támogatását prioritássá kell tenni. Meg kell alkotnunk egy olyan modellt, aminek nem az a vége, hogy jegyeztessék be magukat, és működjenek civil szervezetként, hanem az a célja, hogy munkájuk kiteljesedését támogassa – függetlenül attól, hogy milyen működési

---

⁹ Ez a mi véleményünk, nem az egész csoporté.

formát választanak. Azt is megkockáztatjuk, hogy – elismerve ezen informális csoportok szerepét és munkáját – a magyar civil szektort **civil és közösségi szektorra** kellene átnevezni.

Tanulságok az első év után

Amikor terveztük a Legyen képünk róla! tanulóműhelyt, nem gondoltuk át, hogy hány alkalom legyen, mennyi időre van szükség ahhoz, hogy ténylegesen lássuk azt a helyzetet, ami ma Magyarországon van, amelyben a civil szervezetek dolgoznak és léteznek. A második alkalom után fogalmazódott meg bennünk, hogy legyen egy évad, vagyis 2024. szeptembertől 2025. júniusig 5 alkalom, és közösen döntsük el a hogyan továbbot. Az erről való beszélgetés során fel sem merült, hogy lezárjuk, sőt mindenkinek volt elképzelése arról, hogy mivel és hogyan folytassuk szeptembertől. Számunkra ez az egyik legnagyobb elismerés, hogy a résztvevők nem unták meg, nem üresedett ki, hanem mindenki látja benne a lehetőséget a közös tanulásra. Ami nekünk erőt ad a szervezéshez az az, hogy olyan szakemberek történeteit hallgathatjuk, akik bulldog módjára dolgoztak, akiket semmi sem tudott eltántorítani a cselekvéstől, attól, hogy egy jobb igazabb társadalomért dolgozzanak. Hiába próbálták az elmúlt 10-15 évben a gondolkodó, cselekvő, változást akaró embereket ellehetetleníteni, ezek az együtt töltött alkalmak, a megismert történetek mutatják, hogy nem lehetett.

A Legyen képünk róla! műhelyekben az a jó, hogy **"itt nem kell semmit csinálni"** – fogalmazott az egyik résztvevő. „Szerintünk egy izgalmas és új szerepet tölt be a civil szektorral foglalkozó fejlesztő szakemberek körében azzal, hogy **szakmai kérdésekről, értő közegben, minőségi időben, terhek és korlátok nélkül** – amit esetleg egy támogatási elvárás jelenthetne – **lehet** gondolkodni, **beszélgetni**, elképzeléseinket tudásunkat megosztani.”

A Legyen képünk róla műhelyek szinte csak önerőre építettek, külső forrás nélkül működtek. A résztvevők felkészültek, Budapestre utaztak saját pénzükből, adták az idejüket és tudásukat, a műhely kezdeményezői – Koszti, Tamás és Ari – az előzőeken túl a tervezéshez, a szervezéshez is sok-sok idővel járultak hozzá. A találkozók helyszíneire és a résztvevők ellátásához a KÖFE, a NIOK, az ICG és az Ökotárs Alapítvány járult hozzá természetbeni támogatással.

Bő egy évvel a munka elkezdése után ott tartunk, hogy sok és sokrétű anyagunk gyűlt össze a magyar civil szektor jelenlegi állapotáról, az idevezető útról. Arról is van elképzelésünk, hogy merre lenne érdemes menni, milyen témákkal foglalkozhatnának a fejlesztés iránt érdeklődő szakemberek (ld. fent). De ennek az útnak még nagyon az elején vagyunk. Szeretnénk úgy folytatni a munkát, hogy megmaradjon a fejlesztő munkához elengedhetetlen szakmai szabadságunk, megosztani a fejlesztők szélesebb körével a műhelyek eredményeit és olyan pénzügyi és szakmai támogatókat találni, akiknek fontos az előző kettő.

Kulcsszavak: Legyen képünk róla! tanulóműhely, Gyökerek és Szárnyak Alapítvány, civil szektor,

Szerzők:

Molnár Aranka közösségfejlesztő. Vezetett több települési és térségi közösségfejlesztési folyamatot. Fő területe a közösségi tanulás, a közösségi munka szegénységben élő közösségekkel.

Scsaurszki Tamás: "30 éve dolgozom a magyar civil szektorban. Munkáimban az újdonság keresése, a be nem járt utak bejárása, az alkotó együttműködések és a társadalmi értékteremtés vezetett. Most éppen az érdekel, hogy miképp hagyhatjuk az elmúlt 15 év pusztítását és túlélési harcát magunk mögött. Másokkal közösen azon dolgozom, hogy felismerjük az időközben megszületett és megerősödött értékeinket, és ezekre alapozva hitet, reményt és konkrét megoldásokat adva induljunk el a civil szektor újjáépítésének útján. 2024 augusztusa óta Brightonban élek, imádok itt lenni, de a szívem egy része Magyarországon maradt, és munka segít összekötni ezt a két valóságot."

Szóla Rádió 1996-2007

Mit üzen a rádió?

Giczey Péter, Péterfi Ferenc

A Civil Rádió 2024-ben támogatást nyert a Mérték Médiaelemző Műhely és az Ökotárs Alapítvány által az Amerikai Egyesült Államok budapesti nagykövetségének támogatásával kiírt Szabad Média Pályázaton. Arra vállalkoztunk, hogy elkészítünk egy 10 epizódból álló podcast műsorsorozatot, amely a magyarországi közösségi rádiózás 30-35 évét, és a közösségi rádiók történetén keresztül a magyar társadalom és demokrácia evolúcióját mutatja be. Történeteket mutatunk be – a hazai civil közösségi rádiók történeteinek keresztül pedig mindazt, ami a különböző közösségekkel történt. Az egyik bemutatott közösségi rádió, a 10 évig (1996-2007) működő debreceni Szóla Rádió. Giczey Péter, a rádiót fenntartó alapítvány kuratóriumának elnöke idézte fel ennek a rádiónak a történetét. Az elbeszéléséből emelünk ki néhány részletet. A műsort Péterfi Ferenc készítette.¹⁰

A Szóla Rádió elindításához vezető ambíciók

Nemcsak a rádióban gondolkodtunk, hanem egy szélesebb spektrumban is, de mondjuk alapvetően a kommunikációhoz kötődött az is. Ami egy fontos fejlemény volt, hogy akkoriban a bejegyzett civil szervezeteknek az alakulásával volt egy olyan elképzelésünk is, ami aztán szárba is szökkent, hogy összegyűjtsük ezeknek a civil szervezeteknek az elérhetőségeit, főbb tevékenységeit rögzítsük. Nyilvánvalóan ezt azzal a szándékkal is, hogy aztán majd a leendő rádióban be is mutassuk őket, de azon túlmenően is, hogy legyen egy olyan kataszter, egy olyan adatbázis, ami tartalmazza ezen szervezeteket. El is indult a Hajdú-Bihar megyei és debreceni civil szervezeteknek egy adattára, amit egy kötetben jelentettünk meg, majd évről évre körülbelül 4-5 évig. Minden évben kiadtunk egy ilyen kötetet, egy ilyen adatbázist, ami tartalmazta ezeket a szervezeteket. Gondolkodtunk abban is, hogy a rádióhoz kapcsolódóan élőben is valahogy bemutatkozzanak ezek a szervezetek.

---

¹⁰ Az alábbi szöveg egy rádiós beszélgetés leírata, sok helyen az élő beszéd spontaneitását és áramlását követi – ezért nyelvileg esetenként kicsit pongyolább.

Giczey Péter

Felkészülés a rádiózásra – műhelymunka, képzések, első lépések

Kezdetektől azt gondoltuk, hogy ugyan nem egy ördögös dolog a rádiózást elsajátítani, de azért mindenképpen szükség van egyfajta képzésre, hogy hogyan is működtethető egy ilyen rádió. Először technikai képzésben kezdtünk el gondolkodni, de gondolkodtunk a tartalmi vagy tartalomelőállítási képzésekben is. Meg egyáltalán, hogy mitől lesz közösségi egy közösségi rádió – ilyen típusú képzésben is elkezdtünk gondolkodni, és ezt igyekeztünk is megvalósítani.

A kezdeti időszakban, amikor az alapítvány létrehozásáról volt szó, meg a rádióknak a megteremtéséről, akkor rendszeresen találkoztunk, tehát az alapító kuratóriumi tagok, és terveztük, hogy hogyan is kell kinézni ennek a rádiónak. Emellett saját magunkat is elkezdtük képezni. Igyekeztünk anyagokat is összegyűjteni, nem beszélve arról, hogy volt egy szerencsés találkozás is a sokunk által ismert barátunkkal, Henri Braakenburggal. Ő egy holland kollégánk, aki annak idején megjelent itt Magyarországon, és sokat tanultunk tőle.

'92-93-ban kezdtük el a gondolkodást, és mint mondtam, nagyon sűrűn találkoztunk – voltak olyan időszakok, amikor hetente. Ez abszolút egy ilyen közös gondolkodás volt. Aztán majd amikor már karnyújtásnyira került, hogy el tudunk indulni, akkor még sűrűbbé váltak és még sokkal inkább képzési jelleget öltöttek ezek a találkozók.

Az elsődleges probléma, amit meg kellett ugrani, hogy frekvenciához jussunk. Nem volt egy könnyű dolog. '92-'93-tól tulajdonképpen '96-ig egy hároméves időszakba telt, amíg hozzájutottunk egy fél frekvenciához, és azt is az úgynevezett keleti URH-n. Reggel hattól déli 12 óráig kaptuk meg, egy másik – kereskedelmi – rádióval közösen, akik a délutáni-éjszakai sávban adtak ezen a frekvencián. '96 elején volt az, amikor tényleg azt láttuk, hogy na, indulhat a rádió, és hosszas felkészülés után kitaláltuk a műsortervet, bevonzottuk a civil szervezeteket. Felépítettünk egy szisztémát, hogy hogyan vonjuk be a szervezeteket. Ezt én nagyon fontosnak tartom, hogy levélben meg személyesen kerestük meg a debreceni és Hajdú-Bihar megyei civil szervezeteket, amiben felhívtuk a figyelmet, hogy indul egy ilyen rádió, és szívesen fogadjuk őket. Sokan rezonáltak rá.

A következő lépés az volt, hogy akik pozitívan fogadták, őket meginvitáltuk az éppen felépülő stúdiónkba, és ott részletesen elmondtuk, hogy mi milyen rádiót képzelünk el, hogyan épül fel a műsorstruktúra, milyen módon tudnak ők ebbe beszállni. Az egyik lehetőség az az volt, hogy kapnak műsoridőt, és saját maguk a saját tevékenységükről tudnak beszámolni.

Segítséget nyújtottunk nekik a műsoruk elkészítéséhez.

Hosszabb időtartamra kevesebben jelentkeztek nyilván, de tudtunk abban segíteni, hogy azt az egy órát miképpen lehet felépíteni. Utána megkértük őket, hogy készítsenek egy műsortervet. Ezt a műsortervet megvitattuk, akkor még csiszolgattak rajta, majd pedig egy úgynevezett próbaadással ki is próbáltuk a jelentkezőket, akik aztán bekerültek az adásba.

Ez egy ilyen fokozatos, lépésről lépésre történő bevonódási folyamat volt a rádió tevékenységébe.

A stúdió

A rádiózáson túlmutató tevékenységek – a közösségi rádiózás társadalmi haszna

Az alapvető kiindulópontunk az volt, amit a Szóköz Rádió (Szombathelyi Közösségi Rádió) jelmondata is mond: „itt a hallgató hallható”. A mi rádiónk, a Szóla Rádió is azt a célt tűzte ki alapvetően, hogy az embereknek és a szerveződéseknek a megszólalása történjen meg ebben a rádióban. És tényleg olyan hiányokat tudtunk megragadni és bemutatni, amiket soha senki máskor nem tudott megjeleníteni. Például képzőművészeti műsoraink voltak: egy festőművész önkéntesünk, aki széleskörű képzőművészeti kapcsolatokkal rendelkezett, szombat reggelente vezette ezt a képzőművészeti műsort, és három kötet is megjelent ezekből a műsorokból. Azaz nem csupán elhangzott a műsor a rádióban, hanem az elhangzott művészekkel folytatott beszélgetéseknek az anyagát évről évre ki tudtuk adni nyomtatásban - ez például egy ilyen plusz hozadék volt. Aztán szerveztünk úgynevezett Szóla Rádió Napokat, ahol a Szóla Rádióhoz kötődő, meg egyáltalán azok a civil szervezetek, meg közösségek, amelyek valamilyen módon be kívántak mutatkozni, ott bemutatkozhattak. És korábban említettem a civil nonprofit adattárat, ami akkoriban, az internet kora előtt egy hiánypótló mű volt. Tehát a Szóla Rádió a rádió túlmutató tevékenységeket is felvállalt.

A Szabad Rádiók Magyarországi Szervezete

Én nagyon fontosnak tartottam – és mind a mai napig nagyon fontosnak tartom, hogy volt egy rendszeres egyeztetés és kommunikáció –a rádiók között. Ki tudták cserélni a tapasztalataikat, és hát különösen jók voltak azok a tapasztalatcsere-találkozók, amiket meg tudtunk szervezni.

Önkéntes műsorkészítők

Meglátogattuk egymást, és élőben megtapasztalhattuk, hogy ki hogyan, miképpen készíti a műsorait. Az is előfordult, hogy műsorcserek is történtek. (Bár kétségkívül itt helyi rádiókról beszélünk, és ezekben a rádiókban a helyi történések voltak a legfontosabbak.) Nagyon fontos eleme volt a Szabad Rádiók Magyarországi Szervezete tevékenységének, hogy egyfajta egységes fellépést lehetett biztosítani akár a frekvenciagazdálkodás területén, akár az akkori nevén Országos Rádió és Televízió Testület irányába a jogszabályi feltételeknek az alakításában. Hiszen alapvető törekvés volt, hogy a közösségi rádiók számára legyenek frekvenciák, és lehetőleg ne túlzottan bonyolított pályázati rendszerben kapják meg a pályázók ezeket a frekvenciákat, az állam, az Országos Rádió és Televízió Testület pedig biztosítson bizonyos feltételek mellett anyagi forrásokat a közösségi rádiózás számára. Ezekben a SZARÁMASZER-nek döntő lépései voltak, szóval érdekérvényesítésben is sikerült előrelépnie, nem merült ki abban a tevékenysége, hogy a szervezetek közötti tapasztalatcserét vagy kommunikációt biztosítsa.

A Szóla Rádió megszűnése

Két oka volt: az egyik, hogy sehogy sem jutottunk úgynevezett nyugati frekvenciához. Többször pályáztunk, kísérleteztünk frekvenciát nyerni, de valahogy sosem mi nyertünk. Valaki mindig elhappolta előlünk. Lehet, hogy mi nem tettünk bele elég energiát, vagy nem tudtuk jól megfogalmazni a pályázati célokat. Elképzelhető, hogy a döntéshozónak a frekvenciák kapcsán más elvárásai, gondolatai vagy céljai voltak. Ez azonban egyre lejjebb és lejjebb vitte a lelkesedést, hiszen azzal kellett szembesülnünk, hogy egy hallgathatatlan frekvencián vagyunk. Igaz, hogy tulajdonképpen a kezdetektől fogva a kábelhálózaton is rajta voltunk. De hát az emberek túlnyomó többsége nem kábelen hallgat rádiót. A másik, ami nagyon kimerítette a rádiót fenntartó kuratóriumot, a forrásteremtési küzdelem. Az anyagi háttér megteremtése egyre nehezebben ment. Nem tudtuk ennek a terheit felvállalni. Alapvetően ez a kettő okozta azt, hogy 2007 végén azt mondtuk: sajnáljuk, de ilyen körülmények között nem tudjuk tovább fenntartani a rádiót.

A program a Mérték Médiaelemző Műhely és az Ökotárs Alapítvány támogatásával valósult meg.

Kulcsszavak: Szóla Rádió, Szabad Média Pályázat, Szabad Rádiók Magyarországi Szervezete

Szerzők:

Giczey Péter, a Civil Kollégium Alapítvány szakmai vezetője, közösség-szervező mentor és tréner. Főbb szakmai érdeklődése, tevékenységei a közösségi beavatkozások (közösségfejlesztés, közösségi tervezés, közösségszervezés), settlement, közösségi média, civil fejlesztés. Debrecenben él, 1994-2005 között a Csapókerti Közösségi Házat igazgatta. A rendszerváltás óta részt vesz különböző civil és szakmai szervezetek tevékenységében.

Az ÉLETFA Segítő Szolgálat Egyesület elnökeként 2006 óta az IFS (Settlementek és Szomszédsági Központok Nemzetközi Szövetsége) vezetőségi tagja. A Debreceni Egyetem Szociológia és Szociálpolitikai Tanszékén és az Egészségtudományi Karán óraadóként közösségi munkát oktat.

Péterfi Ferenc eredetileg Újpalotán népművelő, majd közösségfejlesztő. Később az NMI és jogelődjeinek a Közösségfejlesztői Osztályán dolgozott, majd az osztály vezetője lett. Falusi és városi terepmunkákban vett részt, egyetemi, szakmai és civil képzések oktatója, konferenciák szervezője. A Parola folyóirat alapító főszerkesztője, évekig a Közösségfejlesztők Egyesületének titkára, majd elnöke volt.

A Közösségfejlesztők Egyesületének hírei

Elkészült a Közösségfejlesztők Egyesületének is az éves rendes beszámolója, a mérlege a közhasznúsági melléklettel. Az anyagokat a tagok a 2025. májusi közgyűlésen egyhangúlag elfogadták, amelyek így változatlan formában benyújtásra is kerültek az Országos Bírói Hivatal felé. A honlapunk sajnálatos összeomlása okán ez jelenleg nem érhető el nyilvánosan, így aki szeretné olvasni, egyelőre ezen a linken teheti meg: [KÖFE SZAKMAI BESZÁMOLÓ 2024](#)

A közgyűlés és kiemelten az egyesület választmánya köszönetét fejezte ki mindazoknak, akik önkéntes munkájukkal, elkötelezettségükkel, ötleteikkel, kapcsolataikkal vagy egy jó pillanatban elejtett dicsérő, biztató szóval támogatták az egyre nehezebb civil közéleti munkát. Nélkülük semmi se lenne!

A Közös Értékeink Program (KÉP) keretében **egyesületünk egy új módszertant dolgozott ki a közösségi kapacitások felmérésére, elemzésére és a szervezeti változás elindításához**. Ennek tapasztalatait azoknak a szervezeteknek köszönhetjük, akik bevállalták, hogy a projektjük időszakában kipróbálják és megnézik, hogy milyen erőforrásaik vannak, és hogyan gazdálkodnak velük az alábbi területeken: Belső kapcsolatok, munkamegosztás, erős, boldog közösség; Külső kapcsolatok, együttműködések; Tanulás, folyamatos megújulás, alkalmazkodási képesség; Érdekérvényesítő képesség/befolyás; Pénzügyi önállóság és tudatosság; Tudatos építkezés, jövőkép. A munka három szakaszból áll: TÜKÖR - DIAGNÓZIS - CSELEKVÉSI TERV. Jelenleg 25-30 szervezet dolgozik ezzel, és osztja meg a tapasztalatait velünk és egymással. Nyilvánossá tehető módszertannal a jövő év elején érkezünk.

Szárba szökkent a Részvételi Irodák műhelye. Hóról-hóra másik helyszínen találkoznak az elkötelezett szakemberek, megismerik egymás munkakörülményeit és a részvétel fokozásával kapcsolatos kihívásaikat: szabályozás és alulról jövő kezdeményezések, véleménygyűjtés és döntéshozatal, támogatás és partnerség, megrendelő-partner vagy kontroll a civil lakosság, mívégre a részvételi költségvetés: kapacitás kontra hatás... és még sorolhatnánk. A nyári szünet előtt még megtörténik az elmúlt féléves munka értékelése és a jövőről való közös döntés.

Új képzési programot indítottunk elsősorban szociális szakemberek számára: „Szociális intézmények közösségi működése – szolgáltatásfejlesztés közösségi módszerekkel”. 40 órás képzés, amit a T-05-014/2024 engedélyszám alatt engedélyezett s jegyzett be a Slachta Margit Nemzeti

Szociálpolitikai Intézet, választható továbbképzés kategóriában. Így a képzésen való részvétel a szociális szakemberek számára 32 pontot ér.

Új kezdeményezésként elindult egy városok közötti együttműködés, aminek fókuszában a részvételiség és annak fokozása, fejlesztése áll. Két nagy nemzetközi együttműködést kezdeményeztünk az elmúlt időszakban, és vittünk el addig, hogy közös projektek szülessenek belőle. A kapcsolatok már megvannak a horvát, német, román, svéd, lengyel és magyar szervezetek között. Reméljük, legközelebb már tapasztalatokról számolhatunk be a tervek után!